

O duchovní hudbě s Jiřím Sehnalem

Hudební historik a organolog prof. PhDr. Jiří Sehnal, CSc. patří k předním reprezentantům české muzikologie. Platí za prvotřídního badatele, respektovanou a dobře přijímanou veličinu, jeho publikace jsou známy po celém světě. Vědecký zájem Jiřího Sehnala je zaměřen hlavně na dějiny hudby 17. a 18. století se zvláštním zřetelem k Moravě a ke kapelám olomouckých biskupů, na dějiny varhan na Moravě, na hudbu v klášte-rech na Moravě, na katolickou duchovní píseň 17. a 19. století a na kritické edice hudebních památek. I když 15. února oslavil své osmdesáté narozeniny, je stále plný entuziasmu a dynamické tvůrčí energie. Každé jubileum je příležitostí k ohlednutí zpět a určité bilanci, která je v tomto případě velice cenná, protože pan profesor je velmi objektivní.

Vyrůstal jste v hudební rodině?

Spíše ne. Tatínek měl hudbu rád, jako učitel hrál na housle a trochu na varhany. Maminka byla na rozdíl ode mne mimořádně nadaná na matematiku.

Do povědomí široké veřejnosti jste se zapsal především jako hudební historik a znalec varhan. Málokdo však ví, že jste se hudbě věnoval také prakticky. Mohl byste přiblížit svoje hudební začátky?

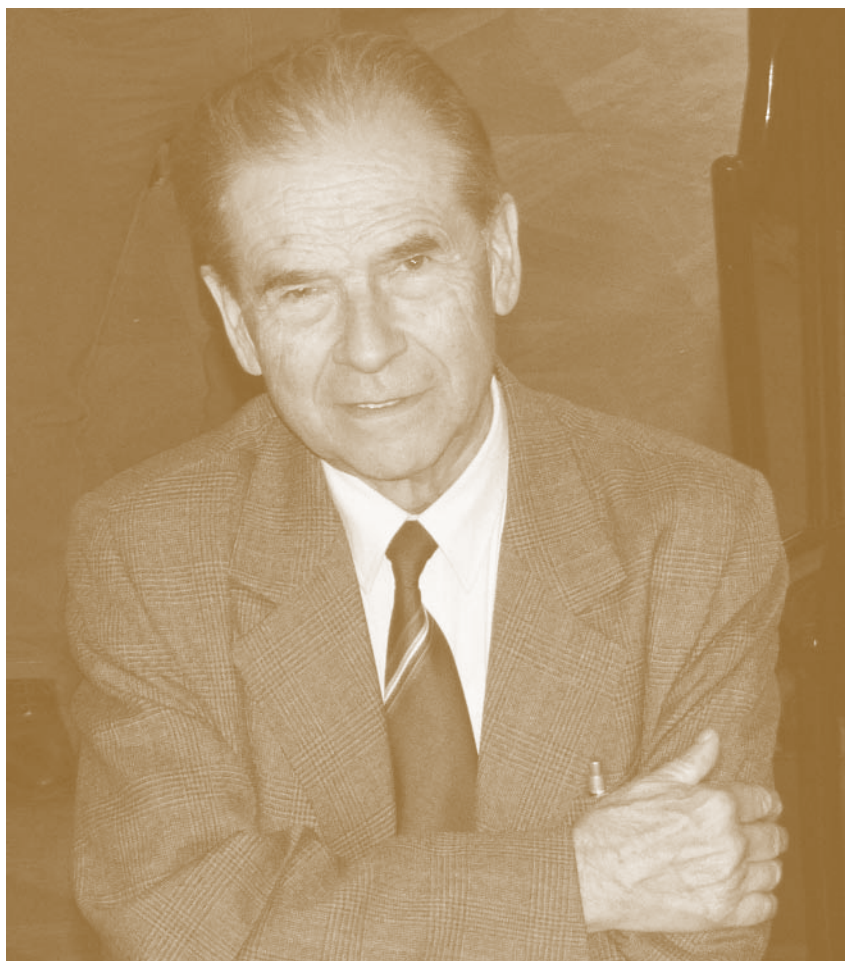
Na klavír jsem se začal učit v deseti letech z donucení, ale „Bayerku“ jsem zvlá-

dl za půl roku. Na varhany jsem začal hrát asi o dva roky později. V šestnácti letech jsem už s nadšením hrál Bacha, Beethovena, Haydna, Chopina, Mozarta, Schuberta a Schumanna.

Jste jedním z mála pamětníků, kteří by dokázali říct, jaká církevní hudba se na Přerovsku pěstovala v dobách Vašeho mládí.

Ve farním kostele o svátcích na „hrubé“

někdy bývaly figurální skladby i s orchestrem, v postní době části ze Stabat mater od Dvořáka. S nástupem komunismu nastal pokles, protože nejlepší zpěváci přestali z existenčních důvodů chodit na kůr. V klášterním kostele, kde jsem převážně hrával, byl jen lidový zpěv, o májových prosté dvojhlasy sester, které však jsem nedoprovázel. Výjimečně sóla, pro která jsem získal některé nadané spolužačky.

Na vlastní kůži jste zažil různé liturgie coby ministrant a varhaník, ale i rozdílné způsoby evangelizace, na kterých jste se s nadšením mladého člověka podílel.

I stará liturgie byla krásná. Nerad slyším, když ji kritizuje někdo, kdo ji nezažil. Jinak jsem byl na gymnaziu až do února 1948 velmi aktivní v SKA (Studentská katolická akce) a s nadšením jsem se zapojil do JOC (Jeunesse ouvrière catholique), byť spíše ve studentském prostředí, ale podle metod JOC. Na varování našeho latináře jsme stačili všechny aktivity přerušit ještě před vítězným únorem. Jinak nechci domyslet, co by se s námi stalo.

Jak jste vnímal cyrilskou hudební výchovu?

Ta mi byla systematicky vštěpována jako jediná správná pro liturgii.

Paralelně se studiem Reálného gymnasia v Přerově (1942-1950) jste se vzdělával ve hře na klavír a v hudební teorii u Karla Maříka. Jak na něho vzpomínáte?

Rád, protože mu vděčím za vynikající klavírní techniku, za základy hudební teorie a za široký rozhled, který mi dal po klavírním, symfonickém a operním repertoáru.

Karel Mařík Vás naučil hodně – de facto Vás připravil na přijímací zkoušky na JAMU. Jak přijímací řízení proběhlo?

Na zkoušky mne speciálně nepřipravoval. U přijímacích zkoušek (1950) šlo o to, proč hraji v kostele, zda se řídím stanovisky biskupů a zda znám tzv. Lišeňskou píseň „Národe, věrný národe, s prezidentem Gtawaldem“. Vylíčil jsem to podrobně v Musicologia Brunensis 2005.

Kterak se Vám – věřícímu – podařilo v dobách stalinského komunismu socialismu dostat na Filozofickou fakultu Palackého univerzity v Olomouci?

Skoro zázrakem. Poté, co mi na JAMU naznačili, abych zmizel, nechci-li nuceně skončit na úřadu práce, pomohla mi, aniž mne kdy viděla, úřednice školy paní Růžena Doubravská. Když se mi po 25 letech podařilo ji najít (byla již v důchodě), nevzpomínala si na mne, protože jsem nebyl jediný student, kterému pomohla. Tato vzácná žena zjistila, že na univerzitě v Olomouci otevírají hudební vědu, a na vlastní pěst tam poslala moji žádost. Za týden jsem se dostavil k přijímacímu pohovoru, kde mi nebyly položeny žádné politické otázky a byl jsem přijat na studium dějin hudby a estetiky.

Stal se některý z pedagogů fakulty Vaším vzorem?

Vzorem přímo ne, ale s velkou vděčností vzpomínám na prof. Bohumila Markalouse, který v estetickém semináři na bývalém kapitulním děkanství spolu s uměleckým historikem prof. Václavem Richtrem vytvořili ostrůvek ideové svobody. A ještě více vděčím prof. Josefu

Schreiberovi, který když zjistil, že znám více než ostatní studenti, věnoval se mi samostatně. Choval se ke mně jako otec a seznamoval mne s tehdy odsuzovanými skladateli, jako byli Martinů, Stravinskij a Hindemith.

Vaše rozsáhlá vědecká činnost je zaměřena hlavně k dějinám hudby na Moravě v 17. a 18. století. Významné místo přitom zaujímají práce o dějinách biskupských kapel olomouckých biskupů.

V čem vidíte jejich hodnotu a význam?

Vlivem řady okolností byl jsem nucen omezit se na dějiny hudby na Moravě, ale nelitoval jsem toho, protože Moravu miluji a poznávání toho, co poslouchali nebo zpívali moji předkové, bylo pro mne napínavým dobrodružstvím. Všechny hudební jevy jsem vždy poměřoval nejvyššími hodnotami, a proto jsem byl velmi kritický. Když jsem napsal v úvodu k Dějinám hudby na Moravě, že první velkou tvůrčí osobností na Moravě byl až Leoš Janáček, použil to jeden recenzent jako argument, že hudba na Moravě v minulosti za moc nestála, což pak vztáhl na celou moji práci. Kapely olomouckých biskupů byly hlavními centry umělecké hudby v 17. a 18. století na Moravě. První místo patří kapele biskupa Karla Liechtensteina-Castelcornu (1664-1695), jejíž dochovaná hudební sbírka má světový význam.

Výčet Vašich samostatně vydaných prací je orámován městem Kroměříž (první publikace: Hudební literatura zámecké knihovny v Kroměříži, poslední publikace: Pavel Vejvanovský and the Kroměříž music collection). Proč má ve Vašem badatelském zájmu výsostné postavení?

S kroměřížskou hudební sbírkou jsem se seznámil v letech 1955-1958, kdy jsem jako pracovník Univerzitní knihovny v Olomouci jednou v týdnu dojížděl do Kroměříže zajišťovat provoz zámecké knihovny. V tamním hudebním archivu se mi otevřely dosud zcela neznámé obzory a současně jsem se seznámil se starou hudebně-teoretickou literaturou. I když mne vždy nejvíce zajímala zmíněná Liechtensteinova kapela, zpracoval jsem postupně osudy kapel všech biskupů až po arcibiskupa Rudolfa.

O Pavlu Vejvanovském jste napsal dvě knihy, což přímo vybízí k jejich komparaci.

První publikaci, vydanou 1993 u příležitosti 300 let od smrti Vejvanovského, jsem napsal během asi dvou měsíců na základě dosavadních, většinou mých prací a chtěl jsem jí oslovit širší veřejnost. Druhá práce (2008) je určena pro informaci vědeckého světa v zahraničí. Tato kniha má asi trojnásobný rozsah, je „učněnější“ a přináší srovnání s ostatní hudbou na Moravě a v Čechách v 17. století.

Proč jste se zaměřil více na Vejvanovského

než na H. I. F. Bibera, Vejvanovského předchůdce u Karla Liechtensteina-Castelcornu v Kroměříži?

Důvod je prostý: O Biberovi existuje dost velká literatura a kromě toho bylo jeho vrcholné tvůrčí období spojeno se Salzburkem. Paradoxem je, že se jeho hudební autografy dochovaly pouze v Kroměříži, kterou k naší škodě Biber bohužel v roce 1670 svévolně opustil. Vedoucím kapely byl i v době Biberova působení Pavel Vejvanovský. Vejvanovský byl nejen skladatel, ale hlavní tvůrce jedinečné hudební sbírky.

Kterým hudebním osobnostem jsme podle Vás nejvíc dlužni?

Těžká odpověď. Máte-li na mysli 17. století, pak určitě Michnovi.

Pro potřeby varhaníků jste napsal Stručný přehled dějin katolické chrámové hudby (1997). Mohl byste popsat okolnosti vzniku?

Napsal jsem jej na žádost P. PhDr. Karla Cikrleho jako pomůcku ke zkouškám varhaníků. Domnívám se, že se mi při maximální stručnosti podařilo vyjádřit to nejdůležitější.

V centru Vaší pozornosti stojí také katolická duchovní píseň. Nedlužíme v této souvislosti uznání také českým utrakvistům za jejich tvůrčí činy, viz rorátní písně?

Zdaleka ne jen utrakvistům. Správněji by bylo říci reformaci. I reformace navázala po nápevné stránce na starší katolickou latinskou píseň (cantio), ale všechny její směry prosazovaly národní jazyk v bohoslužbě. Na katolické straně se národní jazyk setkával dlouho s nepochopením, protože církev oficiálně uznávala i po tridentském koncilu jen latinu. Největší zásluhy o zavedení českého katolického duchovního zpěvu patří jezuitům.

Byl jste u toho, když se prototyp kancionálu (vyšel 1973, celkem 200 000 výtisků) připravoval na kancionál současný (1988, celkem téměř milion výtisků). Mohl byste přiblížit podmínky, za jakých kancionál vznikl a porovnat je např. s přípravou Gotteslobu?

Zatím co Gotteslob připravovala s velkým předstihem armáda odborníků, náš kancionál vznikl, jak se říká, za pochodu. Obětovali se pro něj za nesmírně těžkých podmínek především nadšenci, z nichž ne všichni byli pro tuto práci kvalifikováni. Přes počáteční nadšení pak mnozí z různých důvodů odpadli. Přes to se mi zdá, že je náš kancionál lepší a životnější než Gotteslob.

Jak dnešní kancionál hodnotíte z titulu historika v oboru hymnologie s odstupem času?

pokračování na straně 4

OBSAH

Medailon

O duchovní hudbě s Jiřím Sehnalem, <i>Karol Frydrych</i>	1
Absolventský koncert, <i>T. Slavický</i>	18

Bylo, je a bude

Brandýs nad Labem a Stará Boleslav 2011, <i>redakce</i>	5
Vysoká lafka, <i>J. Kub</i>	6
Plzeňský varhanní festival 2011, <i>redakce</i>	9
Bach-Collegium Praha a koncert k 240. výročí úmrtí Františka Xavera Brixioho, <i>J. Mátl</i>	11
Mikuláš Schneider-Trnavský, <i>-jš-</i>	12
Stalo se a stane, <i>P. Svoboda</i>	13
Sborová liturgická hudba v pražské Loreti, <i>M. Valášek</i>	13
Tvůrce filmových plakátů Karel Vaca, <i>J. Štogrová</i>	14
Absolventský koncert studia sbormistrovství, <i>redakce</i>	15
Evropský festival duchovní hudby „Šumava-Bayrischerwald“, <i>H. Aschenbrennerová</i>	18
Pašijové hry na Zbraslavi, <i>redakce</i>	19
Varhany znějící 2011, <i>I. Horňák</i>	20

Úvahy

Vinnetou a duchovní hudba, <i>-JiKu-</i>	7
Sv. Tomáš Akvinský a hudba, <i>P. Chaloupský</i>	8
Moderní sakrální prostor, <i>J. Bronková</i>	10
Umučení našeho Pána Ježíše Krista podle lidu, <i>J. Kub</i>	16
Hudba jako v kostele, <i>P. Svoboda</i>	19

Příloha I

Průvodce inteligentní osoby po moderní kultuře II., <i>R. Scruton</i>

Vážení čtenáři,

toto číslo se vám dostane do rukou v době velikonoční radosti a jásání, avšak sestavovali jsme jej ve vrcholícím postu, tedy v době nejpilnější kúrovecké přípravy na hudebně hektické Triduum. Začínáme jej medailonem dalšího koryfeje duchovní hudby - rozhovorem s profesorem Jiřím Sehnalem. Přinášíme spoustu informací o akcích duchovní hudby, které nás velmi těší. Festivaly, festivaly a kursy rostou jak houby po dešti. Těšily by nás ještě více, kdybyste je redakci posílali pokud možno před uzávěrkou, která je vždy na konci každého lichého měsíce. A nejvíc bychom se radovali, kdybyste podpořili iniciativu Společnosti pro duchovní hudbu vybudovat jedno internetové místo, kde by bylo možno se o vši chystané duchovní hudbě liturgické i koncertní dozvědět předem. Takovým místem jsou „akce duchovní hudby“ z našeho portálu, s kterými hostujeme na serveru Res claritatis na adrese <http://res.claritatis.cz/kalendar-akci-duchovni-hudba/>. Je to začarovaný kruh. Aby se tam lidé naučili pravidelně hledat a pozorovat, co se na našich kúrech a koncertních pódiích děje, musí tam nějaký reprezentativní přehled být. A aby tam být mohl, musí tam ty akce pořadatelé vkládat. Sami to prohledáváním vašich webů a e-mailů nestihnáme. A musí se o tom vědět. Tož to stále připomínáme. V minulém čísle jsme vyhlašovali skladatelskou soutěž. Dvě skladby již do kanceláře dorazily, připomínáme, že uzávěrka je do konce května, informace na webu SDH.

Proběhla valná hromada Společnosti pro duchovní hudbu. Dva členové výboru již nekandidovali, Jan Staněk pro momentální časovou zaneprázdněnost a člen zakladatel a dlouholetý výbor František Šmíd předal rodinné duchovní-hudební veslo synu Ondřejovi, který s výborem SDH již spolupracoval jako hybatel akce „Mazák“. Na místo uprázdněné po Janu Staňkovi byl zvolen modřanský regenschori a varhaník Miloslav Šimek, ostatní dosavadní členové výboru svá místa uhájili.

Valná hromada přijala koncepci dalšího směřování SDH tak, jak jsme ji v minulém čísle představili, doplnila ji úkolem věnovat se neblahé úrovni hudební formace kněží na fakultách a v seminářích. Tím myslíme pragocentricky hlavně KTF UK a pražský seminář. Není v naší kompetenci ani možnostech tuto situaci řešit, ale můžeme alespoň hodně nahlas naříkat a bédovat. Pokud by mohl někdo z čtenářů posloužit nějakým naříkajícím článkem, nebo dokonce poukázat na nějaké pozitivní příklady (třeba z ciziny), jak to jde, když se chce, nenechte si je pro sebe a zašlete redakci.

Na závěr editorialemi mi dovolu pozvednout výzvu Pavla Svobody ze společenské rubriky „Stalo se a stane“ na nový text hymnu „Happy Birthday to You“:
Tibi fortunatus - tibi auspicatus - prosperus natalis - felix et sospes!

(Kdo nezná slovíčka, jako třeba já, online latinsko-český i česko-latinský slovník je na adrese <http://www.slovník.cz>)
Tak se nenechte zahanbit a textujte. Dobrý textář je něco, co nám v oblasti duchovní hudby schází jak sůl.

Jiří Kub

PSALTERIUM, zpravodaj pro duchovní hudbu
Ročník 5, č. 2/2011
Vychází 6x ročně, vydává Psalterium s. r. o., Kolejní 4, 160 00 Praha 6
IČ 26448203, tel. 220 181 295, psalterium@sdh.cz
<http://zpravodaj.sdh.cz>, <http://blog.sdh.cz>
Šéfredaktor: Jiří Kub
Redakční rada: Jaroslav Eliáš, Milena Holomková, Evžen Kindler, Libor Mathauser, Rastislav Podpera, Tomáš Slavický
Výkonný redaktor: Jarmila Štogrová
Design: Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková
Registrace: MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006, ISSN 1802-2774

dokončení ze strany 2

Byl jsem jen hudebním poradcem, jehož názor nebyl rozhodující. Na druhé straně vím, že nejsem neomylný. Do kancionálu se dostalo leccos z toho, co jsem nedoporučoval. Kancionál nemůže být antologií českého duchovního zpěvu, ale neměl by přijímat všechno ze dne na den jen proto, že píseň na určitý námět chybí. Vždy jsme si s otcem Karlem říkali, že situace po koncilu musí dozrát a že praxe nám ukáže, jak postupovat dále. Je velmi pravděpodobné, že budoucí kancionál bude vypadat zase trochu jinak.

Mohl byste přiblížit okolnosti založení zájmové sekce přátel varhan při Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně?

V roce 1971 jsem připravil v Etnografickém ústavu Moravského muzea výstavu o moravském barokním varhanářství. Součástí výstavy byly tři přednášky spojené s koncerty na historické pozitivy. Ač byla výstava úspěšná, musela být kvůli následující politické výstavě za 3 měsíce předčasně ukončena. Tehdy přišel prof. Vratislav Bělský s myšlenkou založit nějaký kroužek vážných zájemců o varhany. Protože založení samostatného spolku nebylo v té době myslitelné, nabídl mi předseda Muzejní a vlastivědné společnosti Dr. Vladimír Nekuda, abychom se ustavili jako zájmová sekce Muzejní a vlastivědné společnosti, což se stalo.

Jakou činnost zájmová sekce přátel varhan vyvíjela?

Pořádali jsme odborné přednášky, jednodenní semináře s přednáškami a předvedením varhan a v létě čtyř- až šestidenní zájezdy do různých oblastí Čech, Moravy, Slovenska, Maďarska, NDR, později i Rakouska a SRN. Při nich jsme navštívili 5-7 varhan za den. Těchto zájezdů jsme uspořádali, tuším, třicet. Pravidelnými účastníky byli doc. Dr. Zdeněk Fridrich, MUDr. Karol Wurm, Dr. Otmar Gergelyi, Dr. Kilián Szigeti OSB z Pannonhalmy, P. Antonín Láník, P. Karel Bříza, Ing. Bohumil Plánský a Zdeněk Světlík ze závodu Varhany v Krnově, ale i řada mladých, kteří se později uplatnili ve výzkumu varhan a v památkové péči, jak Dr. Vít Honys a MUDr. Tomáš Horák. Mou pravou rukou byl pan Ladislav Mejzlík. Počet členů sekce kolísal mezi 120-150. Jednou byl zájem tak velký, že jsme jezdili třemi autobusy. Protože na zájezd připadl vždy svátek sv. Cyrila a Metoděje nebo neděle, nikdy jsme nevynechali mši svatou, i když mezi účastníky byli i jinověrci a ateisté. Jistě jsme byli politicky sledováni, ale nepodařilo se mi nikdy zjistit, kdo nás hlídal.

Významným Vaším počinem byla dokumentace varhan v českých zemích při Společnosti pro starou hudbu. Jak se tento projekt realizoval?

V roce 1983 mne jmenovala Česká hudební společnost, ČSAV a Ústředí státní památkové péče garantem dokumentace varhan v českých zemích. Mým úkolem bylo vyškolit z členů České společnosti pro starou hudbu skupinu, která by se věnovala dokumentaci varhan v Čechách a na Moravě, která by pomohla informaci památkářů. S kolegy jsme připravili směrnice a dokumentační formuláře a zorganizovali 6 třídních školení. Během let 1985-1996 bylo dokumentováno na 1600 varhan z předpokládaných asi 4000. Dokumentace (nestejné úrovně) byly archivovány v oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea.

S jakými představami jste v roce 1991 zakládal organologickou komisi brněnské diecéze? Co se z toho z Vašeho pohledu podařilo uskutečnit?

Málo. Když jsem začínal, byla jiná situace než dnes. Mezi varhaníky i varhanáři převládalo ve světě dávno opuštěný názor, že pneumatický systém je nejlepší. Jen krnovská firma začínala se stavbou varhan s mechanickou trakturou. Já jsem byl proto pomlouván jako konzervativce,

staromilec a barokář. Všeljakých varhanářů bylo tehdy více než dnes a všichni se považovali za nejlepší. Nejhorší byli samozvaní varhanáři, tzv. varhanáři s kufříkem. Dnes už situace vykristalizovala tak, že je jasné, kdo na co stačí a ti nejhorší již odpadli. V brněnské diecézi přežívá chronický nedostatek peněz a varhany jsou skutečně drahý hudební nástroj. Situace je dnes horší o to, že klesá zájem o varhany, protože mnozí se domnívají, že kytary a africké bubny k bohopotě stačí.

Sám jste se jako organolog hodně zasloužil o restaurování historických varhan. Jaká byla situace za Vašeho působení v porovnání s dobou dnešní?

Byla hrozná. Velké firmy přes tvrzení, že všechno dovedou, byly neschopné. Objevilo se několik jedinců, kteří svým nadšením vzbuzovali důvěru, ale i ti z velké části zklamali. Snaha ministerstva kultury udělovat licence jednotlivým varhanářům na restaurování nástrojů z určitého období v podstatě mnoho nepomohla. Praxe ukázala, kdo na restaurování opravdu má, takže dnes

je již situace mnohem lepší. Dnes máme na Moravě již několik dobře restaurovaných nástrojů, které by mohly ještě 100 let přežít.

Co se po tzv. sametové revoluci z Vašeho pohledu na poli církevní hudby opravdu povedlo? Z čeho máte radost?

Radost mám z toho, že kromě starých varhaníků přicházejí mladí, kteří mají zájem se vzdělávat. Ještě za své organologické činnosti jsem byl nejednou mile překvapen hrou některých varhanic, absolventek ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu. Díky svobodě, kterou dnes církev má, máme dnes možnost školit varhaníky, vydávat učebnice a noty, pořádat soutěže a přehlídky, což je obrovská výhoda. Vyrostlo též několik výborných chorálních schol, které pravidelně zpívají při bohoslužbách.

Co je podle Vás příčinou toho, že hudební tradice minulosti se pomalu vytrácí?

Zčásti na tom nese vinu vymírání společenského zpěvu. Dále pak pasivní konzumace hudebního braku tzv. populární nebo zábavné hudby, vnucované každému, vždy a všude. S tím pak souvisí obecný úpadek hudebního vkusu a neschopnost rozumět hudbě a rozeznávat v ní hodnoty.

Na akademické půdě (FF UP Olomouc a FF MU Brno) jste působil řadu let.

Změnili se za tu dobu studenti hudební vědy?

Myslím, že ne. Těch skutečně nadaných s vážným zájmem je pořád. A vědomosti studentů svědčí o katastrofálně nízké úrovni našeho středního školství.

Dnes jsme žel svědky descendentního vývoje úrovně hudby při slavení liturgie. Nepomohla by druhá „cyrilská“ reforma?

Reformu provedl druhý vatikánský koncil, který určil liturgické hudbě trochu jiné úkoly, než měla dříve. Tím odsunul velkou část starého velkého hudebního repertoáru do koncertních sálů. Představa, že za dvacet let někdo vytvoří stejně hodnotný repertoár pro novou liturgii, je naivní. Hlavní důvody jsou dva: některé věci potřebují zrát několik století a odkřesťaněná Evropa nedisponuje takovým tvůrčím potenciálem, aby se liturgická hudba dostala po umělecké stránce na místo, které zaujímala kdysi.

Jaký je podle Vás ideální typ liturgické hudby?

Je různý: jiný pro všední den, jiný pro neděli nebo svátek. Jako náročný hudebník, ne však elitář, byl bych někdy raději, kdyby při mši nezněla žádná hudba, protože dnes lze v kostele slyšet všechno možné.

Kteří jsou Vaši oblíbení skladatelé? A proč?

Nemám oblíbeného skladatele, ale mám rád všechny autory tzv. vážné hudby. Vzhledem k mému odbornému zaměření je mi hudba 17. a 18. století nejbližší, protože mám stále co poznávat. Ale symfonie od Schuberta, Dvořáka nebo od Martinů poslouchám vždy s dojetím. Současnou hudbu si poslechnu jen pro poučení.

Ideální stav pro člověka je, když se mu jeho koníček stane povoláním a obráceně to platí také. Vám se to povedlo, a tak Vás Vaše práce jistě naplňuje a uspokojuje. Máte ještě nějaké další zájmy, koníčky?

Hudba byla pro mne spíše koníčkem, protože jsem se hraním neživil. A když už se ptáte na další koníčky: miluji přírodu a horskou turistiku, možná více než hudbu.

Co byste přál chrámové hudbě?

Větší náročnost po umělecké stránce, ale především vkusnost a výlučnost, hodnou Božího domu. Bohu patří to nejlepší nejen po výtvarné a literární stránce, ale i po stránce hudební. Chrámová hudba by měla být tak spjata s duchovní atmosférou, aby se nehodila do světského prostředí. Proto koncily všech staletí zakazovaly v kostele cokoli „profanum et impurum“. Dnes se proti tomuto zákazu pod záminkou evangelizace z neznalosti často hřeší.

Karol Frydrych

BRANDÝS NAD LABEM A STARÁ BOLESLAV 2011

Tradiční akce „Audience u císaře Karla I.“ v Brandýse nad Labem s kulturním a duchovním programem se bude letos konat o víkendu 30.4.-1.5. 2011 v roce 100. výročí příjezdu Jejich císařských a královských Výsostí Karla Habsburského a Zity Bourbon-Parmské do Brandýsa nad Labem a 100. výročí otevření radnice města Staré Boleslavi. Výjimečnou událostí je nedělní uložení ostatků blahoslaveného Karla I. v chrámu ve Staré Boleslavi.

Sobota 30. dubna - Audience u císaře Karla I.

11.00 zámecká zahrada Brandýs nad Labem. Průvod vojenských historických jednotek, slavnostní nástup doprovází Ústřední hudba Armády ČR

13.00 Kostel Obrácení sv. Pavla Mše svatá - celebrují P. Jan Houkal, farář brandýský a P. Michal Procházka, farář a vikář staroboleslavský. Missu I. Václava Emanuela Horáka (1800-1871) provede Woves Collegium rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou, dirigent Marek Franěk

14.00 zámecká zahrada - Císařské manévry - připomínka slavné tradice manévru císařské armády v okolí Brandýsa nad Labem a Staré Boleslavi

14.00 Prusko-rakouské střetnutí 1866

16.00 Velké c. a k. manévry 1911 s přeletem historických letadel

20.00 Vysazení pamětního stromu císaři a králi Karlu I. na zámeckých valech

neděle 1. května 2011

Slavnost uložení relikvie blahoslaveného Karla I. v chrá-

mu Palladia země české - poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie ve Staré Boleslavi

10.00 Klášterní vinárna ve Staré Boleslavi - společenství ke sledování přímého přenosu blahoslavení papeže Jana Pavla II. v Římě

13.30 chrám Nanebevzetí Panny Marie - slavnostní mše svatá s posvěcením kaple a uložení relikvie blahoslaveného Karla I., předsedá Mons. Fernand Franck, arcibiskup lucemburský, hudbou doprovází, chrámový sbor Václav, sbormistr Marie Nohynková

16.30 chrám Nanebevzetí Panny Marie - Slavnostní koncert: Wolfgang Amadeus Mozart: Kyrie d moll, KV 341, Ludwig van Beethoven: Koncert pro housle a orchestr D dur, op. 61, Jan Václav Hugo Voříšek: Mše B dur (Benedictus, Agnus Dei, Dona nobis pacem), Čeněk Pavlík, housle, chrámový sbor Václav, sbormistr Marie Nohynková, pěvecký sbor Bojan, sbormistr Vojtěch Vančura, komorní orchestr Far Musica diriguje Zdeněk Klauda

18.00 chrám Nanebevzetí Panny Marie - Májová pobožnost u Palladia země české

Pořádá Duchovní správa poutního místa Stará Boleslav, Matice staroboleslavská, Modlitební liga císaře Karla I. za mír mezi národy, Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského a Česká křesťanská akademie.

Více na <http://www.info-boleslav.cz>

Vysoká laťka

Pokud se laskavý čtenář Psalteria upamatuje na první ročník Psalteria, přinesli jsme tam obsáhlý článek o působení českých učitelů hudby mj. i ve Slovinsku na sklonku Rakouska-Uherska (Čeští hudebníci na slovanském jihu, Psalterium 5/2007).

V sobotu 2. dubna jsem měl čirou náhodou příležitost seznámit se s úrovní chrámových sborů v oblasti Primorska, což je dnes kraj na pomezí Slovinska a Itálie v okolí Terstu, velikostí srovnatelný třeba s plzeňskou diecézí. K dvacetiletí slovinské samostatnosti pořádaly slovinské kulturní, národní, a církevní spolky festival sborového umění, který spočíval v 33 koncertech od konce února do poloviny dubna v třiatřiceti místech – městech, městečkách i vesnicích, z toho šest bylo v kostelích, a právě jeden ve vesnici Bassoviza (slovisky Bazovica), ve kterém jsem bydlel při mém pracovním pobytu u synchrotronu Elettra nedaleko Terstu.

Při takovém rozsahu – více než stovka amatérských, často chrámových sborů – jsem si nedělal velké iluze o tom, co uslyším. Byl jsem však velice – a to mile – překvapen.

Abych to měl za sebou, začnu těmi negativy. Koncert se konal za okázalého nezájmu církve reprezentované místními (slovinskými) duchovními, kteří si při nabitěm kostele pořádali „své“ obvyklé sobotní spolko na faře. Takhle tedy to „nádvoří národů“ nevybudujeme. Druhé mírné negativum – i zde se lidé chovají podle evangelijních rad a obsazují lavice odzadu, takže přestože pod kůrem ještě spousta lidí stála, první tři lavice zely prázdnou, alespoň jsem ze své čtvrté měl dobrý přehled. Předemnou seděl už jen pan starosta a velitel místní stanice karabinierů v uniformě i s kvěrem. Zda šel právě ze služby, nebo zda v Itálii patří ke slavnostní uniformě na koncert i grandiozní pouzdro na pistoli, to nevím.

Na koncertě vystoupilo postupně šest sborů, a to s velmi zajímavým repertoárem. Začal **smíšený sbor sv. Urbana z Idrije** s Mozartovou *Missou brevis in G* – KV140 (všechny smíšené sbory vystupovaly po pěti až sedmi lidech v hlase). Provedli ji se značnou zběhlostí, bylo slyšet, že ji mají už ozpívanou, žádná horká jehla. Ten Mozart byl krásnou připomínkou naší slovanské vzájemnosti a společné minulosti. Zpívali ho velmi nezvyklým a zajímavým způsobem. Asi

Kostel sv. Marie Madaleny v Bazovici

tak, jako si „maminka hajná“ zpívala, když vyžínala na mezi trávu. Zcela přirozeně, jako národní píseň. A znělo to velmi příjemně.

Jako druhý vystoupil **Idrijský mužský oktet z Braniku**. Dramaturgie jejich čtyř skladeb byla spíše průřezem repertoáru než promyšleným konceptem. Dvě s poněkud pravoslavným střihem, z toho jedna klasika a druhá v tomto stylu, leč moderní – současná, *Ave Maria* z Mascagniho *Cavalleria rusticana* a *Canricorum iubilo* od Händela. K tomu vlivu pravoslavného zpěvu, byl cítit skoro na všech vystupujících sborech a tvoří součást jejich pravidelného repertoáru. Je vidět, že ve Slovinsku se kultury mísily a ovlivňovaly velmi silně.

Na programu byl jako další číslo **Mešani mladinski pevski zbor Ttrst**, tak mi zatrnulo – teď to přijde, přinesou si kyta ru a zapějí přinejlepším něco z Taize. Ale ne! Vokální uskupení velmi kultivované, opět jedna skladba východní, jedna moderní od slovinského skladatele, jedna z klasiky a jedna vícehlasá píseň – jakási obdoba našeho Michny. No, není mládež jako mládež.

Dramaturgie koncertu začala pomalu gradovat. **Mešani pevski zbor Mačkolje z Doliny** předvedl všechny své skladby ze současné tvorby mně zcela neznámých autorů. Jednu hezčí než druhou. Nej působivější byla závěrečná *Ave Maria* Jaakko Mäntyjärviho, kdy dámy

ze sboru odešly mezi lid, aby text modlitby velmi sofistikovaně, byť zdánlivě „jedna přes druhou“, recitovaly, a pánové se proměnili v mužský nonet a čtyřhlase k tomu stejný text zpívali. Bylo to velmi působivé, málokdy se mi stane, že na koncertě zažiji něco, co působí jako autentická modlitba. Balzámem pro uši mi byla rovněž jejich velmi pěkná deklamace latiny, žádné *Óómmia vin-cit áá-móór*.

Předposlední sbor – **Mešani cerkevni pevski zbor sv. Jernej z Opčiny** – přednesl opět celé ordinarium, tentokrát v slovinštině od současného autora Damiana Močnika (2009) pro sbor, varhany, sóla a sólovou trubku. Velmi hezké, s trubkou a sóly opravdu koncertantními. Na trubku hrála dívka konzervatorního věku a poradila si s partem srovnatelným s Ebenovými *Okny* opravdu dobře. Už jsem přemýšlel o tom, že po koncertě musím tu skladbu vyloudit a zčeštit pro naše sbory, ale čím více jsem se zaposlouchával, tím více jsem si uvědomoval, jak dokonale její hudební deklamace odpovídá slovinštině, a že patří (právě tak jako gregoriánský chorál) do kategorie skladeb nepřeložitelných.

Koncert zakončili ekumeničtí hosté – mužský **Nonet Primorsko z Doliny**, kteří předvedli hudbu slovinských protestantů. Skladby vycházely z evangelických zpěvníků velmi podobných těm našim, se střídavými a nepravidelnými rytmy, lišily se dobou (od renesance po současnost) svých vícehlasých úprav. Jejich přídavek, po jehož stopách jsem se pustil, vynesl další, samostatný článek (Vinnetu a duchovní hudba).

Dovolte ještě pár shrnujících postřehů na závěr:

- Na slovinské sbory my kůrovci početně nemáme, jejich úroveň, organizační talent, nadšení a píle jsou příkladné.
- Sborů je hodně, ale jsou soustředěny v určitých místech. Zdá se, že tam, kde mají nějakého sbormistra. Sborníci působí profesionálním dojmem a většinou vedou v dané vesnici či městečku a v blízkém okolí sborů několik.
- Existuje tam vzorná spolupráce mezi sbory chrámovými a světskými.
- Všechny koncerty této přehlídky, které se odehrávaly v kostele, měly parametry hudby církevní.
- Většinu mužských oktetů (a oba z popisovaného koncertu) vede žena. A ty dvě, které jsem viděl, velmi dobře. Dává to jejich vystoupení těžko popsitelný šmrnc a půvab.

Jiří Kub

Vinnetou a duchovní hudba

Jako jediný přídavek celého koncertu, který popisují v článku **Vysoká laťka**, uvedl mužský Oktet Primorsko skladbu, kterou jsem z literatury znal velmi dobře již od útlých let, přestože jsem jí dosud nikdy neslyšel. Byla to to skladba Ave Maria, ta, kterou známe všichni, kdo Vinnetoua četli a nejen viděli v kině.

Domníval jsem se, že Karel May ocitoval nějakou v té době v Německu známou skladbu a začal jsem hledat její text na internetu. K mému překvapení jsem se však doklikal k tak neznámým a neověřitelným informacím na webu Holgera Saarmanna, že neodolám a podělím se s vámi.

Nejprve tedy samotný text:

*Es will das Licht des Tages scheiden;
es bricht die stille Nacht herein.
Ach, könnte doch des Herzens Leiden
so wie der Tag vergangen sein!
Ich leg' mein Flehen dir zu Füßen;
O, trag's empor zu Gottes Thron,
Und lass, Madonna, lass dich grüßen
mit des Gebetes frommem Ton:
Ave Maria!*

*Es will das Licht des Glaubens scheiden;
es bricht des Zweifels Nacht herein.
Das Gottvertrau'n der Jugendzeiten,
es soll mir abgestohlen sein.
Erhalt', Madonna, mir im Alter
der Kindheit frohe Zuversicht;
Schütz' meine Harfe, meinen Psalter;
du bist mein Heil, du bist mein Licht!
Ave Maria!*

*Es will das Licht des Lebens scheiden;
es bricht des Todes Nacht herein.
Die Seele will die Schwingen breiten;
es muss gestorben sein.
Madonna, ach, in deine Hände
leg' ich mein letztes heißes Fleh'n:
Erbitte mir ein gläubig Ende –
und dann ein selig Aufersteh'n!
Ave Maria!*

A jeho (ne básnický) překlad:

Světlo dne chce odejít,
nastává tichá noc.
Ach, kéž by i utrpení srdce
mohlo odejít jako den.
Kladu ti k nohám svou snažnou prosbu,
ó, zanes ji vzhůru k Božímu trůnu
a buď, Madono, buď pozdravena
zbožným tónem modlitby:
Ave Maria!

Světlo víry chce odejít,
nastává noc pochyb.

Apači - dobová fotografie

Důvěra v Boha z doby mládí
mi má být ukradena.
Uchovej mi, Madono, ve stáří
radostnou naději dětství;
ochraňuj moji harfu, mé psalterium. (sic!)
Tys mé blaho, tys mé světlo!
Ave Maria!

Světlo života chce odejít,
nastává noc smrti.
Duše chce roztáhnout perutě;
je třeba zemřít.
Madono, ach, do tvých rukou
skládám svou poslední vroucí prosbu:
Vypros mi konec prožitý ve víře –
a poté blažené zmrtyvýchvstání!
Ave Maria!

A nyní ony slibované informace, pocházející ze stránky http://www.holger-saarmann.de/texte_karl_may.htm:

Karel May nenapsal jen 70 románů (včetně sebraných spisů krátké prózy), ale – především v mládí – komponoval i sborovou hudbu.

Narodil se a vyrůstal v Ernstthalu (Sasko), byl slepý až do svých pěti let. Vzhledem k jeho zjevnému nadání se mu jako mladému žákovi dostalo od jednoho spřáteleného učitele vzdělání ve zpěvu, hře na klavír, na varhany a na housle, a v nauce o harmonii.

Jako čekatel na učitelské místo mohl May své hudební vzdělání prohloubit ve Waldenburgu a Plauen. Hrál na kytaru a vyučoval klavír; kvůli pletkám s jednou svou klavírní žačkou, manželkou

svého bytného, musel v roce 1861 opustit Glauchau, kde byl zaměstnán jako pomocný učitel. Údajná krádež kapesních hodinek vynesla Mayovi první z vícera pobytů za mřížemi. Proto byl také považován pro povolání učitele za nezpůsobilého. Jaké požehnání pro německou triviální literaturu (a pro generace žáků, kteří mohli pod vedením učitele opravdu nezpůsobilého rozvíjet svou fantazii alespoň ve světě jeho románů)!

Nejdříve ale Karel May vedl v roce 1864 mužské sborové sdružení *Lyra zu Ernstthal*, pro které zkomponoval dobrý tučet děl: písně ve stylu Friedricha Silchera, moteta a jednu vánoční kantátu; zhudebnění básní a vlastní texty, většinou pozdně romantického patosu, který lze dnes i v hudebním obalu jen těžko snést. (Příležitostně později citoval texty svých hudebních děl ve svých románech a povídkách).

Dva další pobyty ve vězení, v celkové délce více jak sedmi let, využil May k dalšímu hudebnímu vzdělání, mezi jiným jako vedoucí vězeňské dechové kapely v Zwickau (1865-68) a jako varhaník v katolickém vězeňském kostele ve Waldheimu (1870-74). K tomu May poznamenal:

Jak vnitřně ubozí musí být lidé, kteří říkají, že katolizují! ... Za šlechtinou pohostinnost, kterou mně, protestantovi, katolická církev čtyři roky prokazovala, jsem jí poděkoval jednou jedinou písní, složenou pro mého Vinnetoua. (podle "Mein Leben und Streben", 1905)

Sv. Tomáš Akvinský a hudba

Kdo zná Vinnetoua jen v postavě Pierra Brice, netuší, že náčelník Apačů zemřel jako křesťan, obrácen Old Shatterhandem, fiktivním alter ego Karla Maye. To ne mnichovský rozhlasový orchestr pod vedením Martina Böttcherse ukolébá Vinnetoua k věčnému spánku! Spíše to byli řádní občané Helldorfu (Wyoming), kteří s Mayovým "Ave Maria" ukazovali lidem na smrtelném lůžku cestu ke vzkříšení.

Tato epizoda se poprvé objevila jako krátký příběh „Na Divokém západě Severní Ameriky“ v časopise *Feierstunde im häuslichen Kreise* (Köln 1883). O deset let později ji May zapracoval do třetí části Vinnetoua. Jako píseň pro 4 mužské hlasy se píseň objevila v tiskové podobě poprvé v červnu r. 1897 v katolickém rodinném časopise „*Deutscher Hausschatz*“.

Původní sborové party jsou dostupné online v Ickingském hudebním archivu zdarma ke stažení ve formátu PDF na adrese <http://www.icking-music-archiv.org/ByComposer/May.php>.

Když jsem hledal dostupné překlady, narazil jsem sám i s pomocí ochotných přátel na tři a nakonec jsem se rozhodl uvést zde překlad nebásnický. Překlady samy vypovídají o genezi naší společnosti v posledních desetiletích hodně.

Od osmašedesátnického „uvolněného“ překladu

Ach Madono, jen v ruce tvé

dám prosbu poslední:

Ať víra v tebe, živote,

mne opět probudí!

(překlad Jitka Nohová, SNDK 1968), přes

budovatelský normalizační

Madono, tobě do rukou

vkládám svou prosbu poslední,

v život mám víru velikou,

žij v míru, lásce, sbratření!

(překlad Emanuel Tilsch a Taťána Tilschová, Albatros 1976), až po porevoluční, který se již za „slabou chvilku“

Vinnetouovy konverze nestydí:

Ach Madonno, v Tvé kladu dlaně

svou vroucí prosbu poslední:

Mně vypros umřít odevzdaně

a potom sladké vzkříšení!

(překlad Xaver Dvořák, Návrat, Brno.

1994)

A nutno říci, jeden by se tomu Vinnetouovi ani nedivil. Je to podobně emotivní a výjimečná skladba, jako naše známé „V podvečer tvá čeládka“. Tož jaká je síla duchovní hudby, a ne že ne!

Za pohotovou a účinnou pomoc při sestavování tohoto textu děkuji Ladislavu Noskovi, Mileně Holomkové a Dagmar Kerplové.

-JiKu-

Sv. Tomáš Akvinský jako univerzitní profesor a vrcholný představitel scholastiky 13. století se s hudbou setkával mimo liturgii i jako s jedním z výukových předmětů. Bylo to dědictví tzv. „sedmi svobodných umění“, kterou tvořila první skupina tzv. Trivium, kam náleží grammatika, rétorika, logika a druhá skupina Quadrivium, kde byla zastoupena aritmetika, geometrie, astronomie a hudba. Během Tomášových studií v Neapoli byl učitel aritmetiky, geometrie, astronomie a hudby Petrus de Ibernia.

Tomášovo působení v oblasti hudby můžeme rozdělit na dvě části – filozofickou a hymnotvornou.

FILOSOFICKÁ OBLAST

Sv. Tomáš samostatné dílo věnující se výhradně hudbě zpracované nemá.

Jemu přisuzované „Pojednání o hudbě“, což je 10 listů objevených v roce 1880 mnichem Ambrožem Amellim v univerzitní knihovně Pavii, vzhledem k jeho obsahu patrně Tomášovým dílem není. Jedná se totiž o zcela běžné, průměrně zpracované informace o významu hudby a hudebních intervalech.

Systematický odborný náhled na tuto problematiku (Tractatus de musica) provedl ve 13. století jiný dominikán Hieronymus de Moravia. Byl významným středověkým hudebním teoretikem a jeho jméno dává tušit, že by mohl být původem z Moravy, i když působil většinu svého života v Paříži. Se zmínkami o hudbě se v Tomášových dílech přece jen občas setkat můžeme. Většinou je to v nějakém přirovnání, upřesnění či disputaci při odborném dokazování pravdivosti či nepravdivosti teologických a filozofických tvrzení. V Tomášově stěžejním díle Theologická summa se setkáváme s výskytem pojmu hudba např. hned v úvodu - zkráceně cituji: „Posvátná nauka vědou jest... Hudba vychází ze zásad, známých z aritmetiky. ... Tedy jako hudba věří zásadám, které jí dala aritmetika, tak posvátná nauka věří zásadám, zjeveným od Boha.“ Dále můžeme najít pojem hudby v disputacích s Platónem a jeho žákem Aristotelem nebo v komentářích k dílu Boethiovu. Boethius byl římský theolog a filosof v 6. stol. a kromě toho, že překládal např. Aristotela, věnoval se i podrobně hudební teorii a filozofickému pohledu

na hudbu (spis De musica).

Sv. Tomáše ve svém díle Komentář k Boethiovu spisu De Trinitate píše, že hudba je podřízena aritmetice a je prospěšná i metafyzice (tj. nauce zabývající se podstatou a účelem nejvyššího jsoucna – Boha).

Je doloženo, že sv. Tomáš si velmi vážil i filozofa Pythagora, který se podrobně zabýval číselnými vztahy hudebních intervalů. Sv. Tomáš navrhuje i na sv. Augustina, kdy oba vyjadřovali obavy, aby je snad občas půvab hudby neodváděl od modlitby. Sv. Tomáš zastával tehdy všeobecně rozšířený názor většiny učenců, že se má dát přednost zpěvu před hudbou instrumentální, která může odvést pozornost od sakrálního zaměření, které má být prvotní. Nutno však dodat, že v té době panovala ohledně užití nástrojů i jistá obava, aby se křesťanská liturgická hudba nepodobala příliš židovské, která tyto hudební nástroje využívala (harfa, flétna apod.). Sv. Tomáš vkládal jako i mnozí jiní té doby do pohledu na hudební nástroje i srovnání Starého a Nového zákona. Ve Starém zákoně se nástroje používaly i v určitém „pudovém“ pojetí, a proto chtěl, aby nová éra byla od této živočišnosti oproštěna. Historickým vývojem se od těch dob vnímání tohoto vztahu značně posunulo. Mnoho lidí je naopak opravdovou krásou a kvalitou duchovní hudby, včetně instrumentální, osloveno a vidí v ní i vstupní bránu k vyšším sférám, k Bohu. Co nelze totiž vyjádřit slovy, lze vyjádřit hudbou. V současnosti tuto problematiku jasně vymezuje dokument Konstituce o posvátné liturgii (Sacrosanctum Concilium) z roku 1963, která pro mši svatou doporučuje užívat písňalové varhany, ale i za určitých podmínek dovoluje užití i dalších nástrojů.) Toto povolení má v našich zemích platnost při liturgii i pro dobu adventní a postní.

HYMNOTVORNÁ OBLAST

V celkovém kontextu dějin hudby je tato oblast činnosti sv. Tomáše mnohem významnější. Sv. Tomáš je autorem nejkrásnějších eucharistických hymnů, které zpíváme dodnes. Jmenujme ty nejznámější: Pange lingua - Chvalte ústa, Adoro te devote - Klaním se ti v účtě, sekvence Lauda Sion - Sione chval Spasitele, Sacris solemniis - K svátku

tajnému. Sv. Tomáš se svými úvahami zasloužil o zavedení Slavnosti Těla a Krve Páně (dnes je to čtvrtek po Slavnosti Nejsvětější Trojice, po době velikonoční), a jako projev uznání byl vybidnut sestavit pro tuto příležitost i bohoslužebné texty. Pročteme-li si pozorně výše uvedené strofické překlady v jednotném kancionálu, uvidíme kolik hloubky a víry je zde koncentrované obsaženo a zároveň jednoduchou a výstižnou formou podána i složitá teologická pravda. Kombinují se zde prvky víry, nauky, zbožnosti, a to vše vyjádřené v jazyce pozoruhodně přesném a přitom krásném, ale i poetickém. Čtenářům doporučujeme i srovnání s latinským originálem a jinými překlady těchto textů.

Santeuil, básník sedmnáctého století, řekl, že by dal všechny své verše za jednu sloku z Verbum Supernum. Pátá sloka tohoto hymnu „O salutáris hostia“ bývá často samostatně zhudebnována. Stejně tak jako šestá sloka z hymnu Sacris Solemnis. Tato sloka začíná slovy Panis Angelicus (Chléb andělů). Její nejznámější zpracování je z roku 1872 od Césara Francka a je součástí jeho mše A-dur (Messe trois á voix Opus 12). Píseň vyjadřuje proměnu chleba a vína v Tělo a Krev Krista. Mezi oblíbené texty patří také hymnus Pange Lingua. Vedle svátku Božího Těla je také zpíván na Zelený čtvrtek, během průvodu, v němž je Nejsvětější svátost přenášena na místo, kde bude uložena až do Velkého pátku (do „Getsemanské zahrady“). Poslední dvě sloky, zvláště Tantum Ergo, jsou často zpívány při požehnání Nejsvětější svátostí. Sekvence Lauda, Sion je jednou z pěti středověkých sekvencí, které přežily liturgickou reformu Tridentského koncilu a dochovaly se v Missale Romanum zveřejněné v roce 1570. Dnes jsou závazné pouze čtyři (Stabat Mater, Victime paschali laudes, Veni Sancte Spiritus a Lauda Sion). Jedenáctá sloka ze sekvence Lauda Sion, Ecce Panis Angelorum bývá taktéž často samostatně zhudebnována.

Pevné místo při liturgii si vydobyl i hymnus Adoro te devote (Klaním se ti vroucně, skrytý Bože náš, jenž tu ve svátosti sebe ukrýváš). Obzvláště dojímavá je šestá sloka, ve které je Kristus nazýván Pelikánem, neboť se věřilo, že pelikán si zobákem rozdírá maso na hrudi, aby tak nasýtil svá mláďata. Pro svou domnělou obětavost se stal tak symbolem Krista (Dobrý Pelikáne, Jezu, Pane můj, krví svou nás hříšné z hříchů očišťuj, vždyť jediná krůpěj její stačila, aby všeho světa viny obmyla). Mezi klenoty patří i antifona O Sacrum Convivium (Ó, spasitelná hostino).

Všechny tyto hymny jsou určené pro svátek Božího Těla a sv. Tomáš je vytvořil okolo roku 1264 na žádost pape-

že Urbana IV. V kancionálu českých a moravských diecézí jsou zhudebněny texty sv. Tomáše pod čísly 704, 705, 710, 712 a 927.

I když sv. Tomáš není autorem hudby, ale pouze textové části hymnů (melodie vhodně a poučeně přebíral z gregoriánského repertoáru), stal se pro mnoho hudebních skladatelů nevyčerpatelnou studnicí inspirace pro jejich sakrální tvorbu (např. Palestrina, Pergolesi, Victoria, Bruckner, Liszt, Gounod, Franck, Saint-Saëns, Messiaen, Eben ...).

Vedle modlitby Ave Maria (autor: anděl Gabriel) a biblických žalmů, patří Tomášovy hymny k těm jednoznačně nejoblíbenějším a velmi často zhudebnovaným textům. S určitou nadsázkou se dá říci, že je největší „hitmaker“ v oblasti sakrálních textů za posledních 800 let.

Zamyšlení nad jeho zhudebněnými liturgickými texty nás může (a bylo by záhodno) přivést k zájmu i o ostatní Tomášovu „tvorbu“.

Petr Chaloupský

PLZEŇSKÝ VARHANNÍ FESTIVAL 2011

I tento rok jej připravuje obecně prospěšná společnost Ars Christiana za podpory Magistrátu města Plzně. Posluchači se opět mohou těšit na varhanní koncerty v katedrále, přednášku i výstavu o varhanách.

2. května v 19 hodin zahraje **Jan Kal-fus**, skladby Jeana Langlaise, Nicolause Adama Struncka, Johanna Sebastiany Bacha, Jiřího Ropka a Alexandra Guilmanta.

16. května představí **Josef Popelka** skladby Johanna Sebastiany Bacha, Dietricha Buxtehudeho, Louise Vier-na, Théodore Duboise a Alberta Renauda.

Na závěrečném koncertě vystoupí **Jitka Chaloupská** 30. května se skladbami Dietricha Buxtehudeho, Johanna Sebastiany Bacha, Marcela Dupré a Jeana Langlaise.

O přednášce a výstavě v rámci festivalu se informujte na webu festivalu www.pvf.ic.cz

Moderní sakrální prostor

V souvislosti s úvahami o moderním sakrálním prostoru a také jako příspěvek k letošní Noci kostelů (27. května), otiskujeme dva příspěvky Johany Bronkové z Radia Vatikán z letošního února, které se zabývají italskou diskusí nad pokoncilní podobou moderních kostelů - zamyšlení kardinála Gianfranca Ravasiho, předsedy Papežské rady pro kulturu, které zaznělo na přednášce pro studenty římské fakulty architektury, a stanovisko významného italského architekta Paola Portoghesiho.

KARDINÁL RAVASI KRITIZOVAL SOUČASNÉ SAKRÁLNÍ UMĚNÍ

Kolik nových kostelů je dnes hluchých, nehostinných, chaotických a nepřehledných. Ti, kdo je budovali, nepočítali s hlasem a mlčením, které je měly naplnit, nemysleli na liturgii ani na shromáždění, na zrak ani na sluch, na nevýslovné ani na společenství. Takto přísně ohodnotil současné sakrální umění kard. Gianfranco Ravasi, předseda Papežské rady pro kulturu, ve svém lectio magistralis na římské fakultě architektury. Téma jeho přednášky znělo: „Svatyně a náměstí, prostor sakrální a veřejný“.

Kardinál Ravasi poznamenal, že sakrální architektura, která nedokáže promlouvat jazykem světla a není nositelem krásy a harmonie, neplní svou funkci, stává se uměním světským a profanací posvátného. I proto se v kostelech toho druhu cítíme ztraceni jako v kongresové aule, rozptýleni jako ve sportovní hale, přibiti ke svému místu jako v planetáriu, znechuceni jako v domě zařízeném nevkusně a vulgárně - nešetřil kritikou italský kardinál. Jak řekl, úpadek dnešního sakrální architektury zaráží o to víc, vezmeme-li v úvahu skvělá díla křesťanské kultury: majestát řádu raně křesťanských bazilik, rafinovanou krásu byzantských chrámů, monumentálnost románských, mystiku gotických, světelnost renesančních, nádhery barokních, harmonii sakrálních staveb 18. století až po neoklasicismus a střízlivou čistotu některých současných staveb, jako je Le Corbusierův kostel v Ronchamp, vypočítává předseda vatikánského úřadu pro kulturu.

Křesťanský chrám není místem magickým, nýbrž symbolickým. Má sloužit osobnímu setkání člověka s Bohem, má promlouvat. Proto má být vtělením smyslu, podstaty a řádu bytí. Sakrální prostor je totiž zjevením kosmické harmonie a teofanií božského jasu. V chrámu se tedy koncentruje

mnohost reality, která v něm zároveň nalézá spočinutí a harmonii. Západní civilizace to v některých případech ukazuje velmi zřetelně. Jako příklad uvedl kard. Ravasi své rodné Milano, kde se ulice města koncentricky sbíhají ke katedrále. Ze svatyně totiž vychází dech života, svatosti, světla, které proměňuje každodennost a je pořádací osnovou prostoru. Na druhou stranu pak město naplňuje svatyní každodenním životem.

Vatikánský „ministr kultury“ poznamenal, že podobné celistvá vize města chybí v mnoha moderních metropolích, které se řídí zcela jinou logikou. Ostrá slova kard. Ravasiho o současném sakrálním umění měla v Itálii nemalý ohlas. Vatikánského kardinála podpořil mimo jiné italský biskup-architekt, Simone Giusti, ordinář z Livorna, a zároveň autor projektů celé řady kostelů. „Chrám musí promlouvat k člověku a jeho srdci, jakmile do něj vstoupí, má mluvit jazykem symbolickým a afektivním“ – podotýká biskup. Konstatuje také, že nové kostely nemají být dílem náhody, protože projektovat svatyni znamená zároveň formovat duše těch, kteří se v ní budou modlit, říká italský biskup, který je původním vzděláním architekt.

PAOLO PORTOGHESI O SOUČASNÉ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTUŘE

Držme se linie koncilu a papeže Ratzingera, apeluje na současné architektu a liturgiky Paolo Portoghesi, jeden z nejvýznamnějších italských architektů naší doby. V Itálii neutichají polemiky na téma nových kostelů. Podnět k nim zavdala celá řada moderních kostelů budovaných pod patronátem episkopátu v nových rezidenčních čtvrtích velkých měst. Nemalé náklady na jejich stavbu pokrývaly částečně benefiční akce, mezi nimi i slavné vánoční koncerty ve Vatikánu. Ukazuje se ale, že konečný výsledek má k očekávání věřících, pro které jsou nové chrámy určeny, velmi daleko. Projekty jsou sice svěřovány předním osobnostem italské architektury, ale jejich invence ne vždy odpovídá vnímavosti věřících. Debata na toto téma ožívá jak v italských médiích, tak v úzkém kruhu odborníků. V Miláně se dokonce připravuje výstava věnovaná čtveřici nejkontroverznějších kostelů, předaných k užívání v poslední době. Najdeme je na periferiích Říma, Modena a Perugia.

Do vášnivých diskusí na téma nových kostelů se zapojil také nestor

italské architektury a zároveň vynikající historik umění, Paolo Portoghesi. V článku publikovaném v Osservatore Romano kriticky analyzuje projekt kostela Ježíše Spasitele v Modeně (Chiesa del Redentore, 2008). Portoghesi ani v nejmenším nezpochybňuje profesionální schopnosti architekta. Autorovi projektu, Maurovi Galantinovi, a jeho poradci pro liturgiku, P. Giuseppemu Arosiovi, vyčítá Portoghesi naprosté nepochopení toho, co znamená v katolicismu sakrální prostor.

Ukazuje se, že architektům popletla hlavu pokoncilní krize, totiž takový způsob interpretace II. vatikánského koncilu, který v něm vidí naprosté skoncování s tradicí církve. Právě na to se odvolává sám tvůrce modenského kostela. „Má idea sakrálního prostoru vyrůstá z koncilu, který změnil staletou tradici církve,“ hájí se Mauro Galantino. Podle jeho výkladu směrnic koncilu věřící a kněz mají tvořit nerozrůznitelný celek a v kostele se mají cítit jako kolem stolu při poslední večeři. Proto v jeho kostele sedí ve dvou sektorech, umístěných proti sobě, takže si mohou hledět přímo do očí.

Právě toto uzavření sakrálního prostoru do sebe, jeho omezení na věřící samotné, bez jakéhokoliv otevření transcendenci, a rezignace na společnou orientaci shromáždění a kněží, vadí Portoghesimu nejvíce. Je přesvědčen, že chrám tak zůstal zbaven svého charakteristického rysu. Ten kostel je „pěkný konferenční sál, v němž nic nepřipomíná transcendenci ani nevyjadřuje pout modlitby ke lidu ke spáse“, píše Portoghesi. Liturgikové a architekti, kteří určovali jeho podobu, se rozhodli pro přetržení po věky zachovávané tradice, bez ohledu na to, co od nich očekává církev a její oficiální učení.

Jak se ukázalo, Paolo Portoghesi, zakladatel postmoderního proudu italské architektury, zná velmi dobře jak koncilní dokumenty, tak učení současného papeže či jeho ranější publikace na téma sakrální architektury, totiž knihu Duch liturgie. Připomíná, že zachování kontinuity s tradicí a zdrženlivý přístup k inovacím doporučoval už Koncil, totiž v konstituci o liturgii, kde zdůrazňuje, že „nové formy se mají zavádět jen tehdy, vyžaduje-li to opravdový a jistý užitek církve“, a zároveň varuje, že se má dohlédnout, „aby nové formy organicky vyrůstaly z forem, které již existují (Sacrosanctum concilium, 23).“

Pro názornost je třeba upřesnit,

že interiér kostela, do jehož analýzy se Portoghesi pustil, připomíná sportovní halu s hřištěm. Pro věřící jsou určeny dvě protilehlé tribuny. Na místě jedné branky stojí oltář, na místě druhé ambon. Mezi nimi je prázdný prostor. Kříž, jediný náboženský symbol, je umístěn nedaleko oltáře. Věřící na tribunách se tedy musejí otáčet buď vpravo nebo vlevo, podle toho, na kterou ze stran právě celebrant přešel. Hledí-li před sebe, vidí pouze na sousedy z protilehlých tribun.

Portoghesi připomíná, že takovéto rozbití liturgického prostoru odsoudil Benedikt XVI. v exhortaci *Sacramentum caritatis*. „Podstatnou součástí sakrálního umění je bezpochyby architektura kostela – píše papež. – Ta má zachovat jednotu jednotlivých prvků presbytáře: oltáře, kříže, svatostánku a ambonu“ (n. 41). „Modenský kostel naopak konvenuje pokoncilním tendencím, které usilovaly o dynamizaci liturgie exponováním ambonu na roveň oltáře a situováním věřících kolem oltáře, jak se toho domáhal zejména německý proud liturgických inovací“, poznamenává Portoghesi.

Italský architekt oproti tomu podporuje výraznou orientaci kostelů, jak o ní mluví také Joseph Ratzinger v knize *Duch liturgie*. Cituje budoucího papeže, připomínaje, že ve shodě s nejstarší tradicí liturgické shromáždění netvoří uzavřený kruh, kde lidé hledí na sebe navzájem, nýbrž jako lid Boží kráčí směrem k Východu, ke Kristu, který jim vychází v ústřety. „Orientace shromáždění k východu během eucharistické modlitby není věcí druhořadou, ale zásadní,“ zdůrazňuje italský architekt s odvoláním na Josepha Ratzingera.

Netají se také tím, že jak liturgici tak architekti se mají ještě mnoho co učit z velmi přesného učení církve o sakrálním prostoru. Reevangelizace totiž probíhá také skrze kostely, podotýká Portoghesi. Vyžaduje to současně tvůrčí inovaci i pozorné zkoumání tradice, v níž nejde o pouhé zachování stávajícího, nýbrž o předání dědictví, které se ukáže plodné i v budoucnosti, píše italský architekt. Článek, kterým se zapojil do vášnivé debaty nad novými kostely v Itálii, uzavírá konstatováním: „Kostel v Modeně je evidentním důkazem toho, že estetické hodnoty architektury nestahují, aby se určitý prostor stal kostelem, místem, které pomáhá věřícím cítit se živými kameny chrámu, jehož úhelným kamenem je sám Kristus.“

Johana Bronková
RaV, 1. 2. a 19. 2. 2011

Bach-Collegium Praha a koncert k 240. výročí úmrtí Františka Xavera Brixih

„... zemřel muž všemi obdivovaný, hudebník všech nástrojů znalý a skladatel, kterému se v království nikdo nevyrovnal...“

napsal roku 1771 v nekrologu na Františka Xavera Brixih děkan svatovítské kapituly Jan Bartoň, který ve své funkci odpovídal i za úroveň hudby provozované v metropolitním chrámu sv. Víta. Jako vyhlášený znalec hudebního umění byl povolán zhodnotit, již jako Brixih současník, skladatelské umění zesnulého mistra.

František Xaver Brix (1732-1771) patří mezi nejvýznamnější skladatele, působící v 2. polovině 18. století v českých zemích. Stylově se svojí tvorbou řadí k hudebnímu předklasicismu, kde velmi hluboce ovlivnil tvorbu v českých zemích působících současníků. Jeho díla nalezneme téměř v každé naší sbírce historických hudebnin a setkáme se s nimi i v mnoha zahraničních fondech. F. X. Brix po studiu na hudebně proslulém piaristickém gymnáziu v Kosmonosech působil v četných pražských chrámech především jako varhaník (sv. Havel, P. Marie na louži, sv. Mikuláš na Malé Straně). Velmi záhy se zařadil mezi uznávané skladatele, o čemž svědčí jeho svatojánské lodní hudby (*musicae navales*), prováděné v letech 1758-1771 každoročně na Vltavě poblíž Karlova mostu. Roku 1759, sedmadvacetiletý, se stal kapelníkem v metropolitním chrámu sv. Víta v Praze. Tuto, v tehdejších dobách snad nejvýznamnější funkci v pražském hudebním životě, zastával až do své smrti.

FRANTIŠEK XAVER BRIX A BACH-COLLEGIUM PRAHA

Brix patřil přes svůj krátký život k neplodnějším skladatelům své doby. V tomto smyslu ho můžeme přirovnat snad jen k Mozartovi. Přes jeho význam nebyl do nedávné doby proveden soupis a přesné utřídění jeho skladeb. Této nelehké badatelské činnosti se ujal až docent Vladimír Novák, zakladatel a někdejší dirigent souboru Bach-Collegium Praha. Výsledkem jeho dlouholeté práce je souborný katalog děl nejen F. X. Brixih, ale i celého jeho hudebního rodu. Proto patří Brixih díla vedle děl J. S. Bacha ke kmenovému repertoáru Bach-Collegia Praha.

KONCERT K POCTĚ F. X. BRIXIHO

Srdečně Vás zveme na koncert, který jsme připravili k 240. výročí úmrtí tohoto významného skladatele. Uskuteční se v neděli 1. května od 20.00 hod. v sále Martinů v Pražském Lichtenštejnském

paláci. Do programu koncertu jsme zařadili ukázky z několika oblastí Brixih tvorby. V úvodu večera zazní *Koncert D-dur pro varhany a orchestr* (Nov.Xb:4). Jedná se o typickou nástrojovou skladbu 18. století. V této skladbě, obsahující nejenom prvky doznívajícího barokního slohu, ale i výrazné fenomény nastupujícího hudebního klasicismu je part solových varhan založen převážně na technice pravé ruky. Orchestrální doprovod tvoří smyčcový soubor a dvě klariny.

V další části programu zazní dvě sólové árie z Brixih kantáty *Opus patheticum de septem doloribus B. V. Marie* (Nov.IX:11). Ta byla určena pro svátek P. Marie Sedmibolestné, slavený vždy v pátek před květnou nedělí. Dílo pochází z posledních let Brixih života a bylo pravděpodobně určeno klášteru pražských benediktinek u sv. Jiří, na jehož hudebních aktivitách se Brix velmi často podílel. Text alegoricky připomíná všech sedm bolestí P. Marie. V průběhu kantáty se několikrát vystřídá ve shodě se zhudebněným textem základní vážná atmosféra hudby s výrazem melancholické bolesti či vzdálené naděje. Na koncertu zazní druhá část kantáty *Larghetto* – árie pro sólový tenor a šestá část *Andante* – árie pro sólový bas.

Hlavním bodem programu pak bude velká Brixih mše *Missa solemniss in D „Vyšehradská“* (Nov.Ia:21), zhudebnující úplný text mešního ordinária. Patří mezi typické ukázky Brixih mešní tvorby, ve které střídá mohutně znějící sborové části s orchestrálními předehrami a mezihrami a s různě koncipovanými úseky, určenými sólovým zpěvním hlasům. Hudební výraz je často gradován použitím polyfonní techniky. Krátká orchestrální předehra, uvádějící zhudebnění textu *gloria in excelsis Deo*, svojí živostí, pojetím i použitým melodickým materiálem připomíná raně klasicistické orchestrální symfonie. Benedictus je komponováno formou sopránové árie, střídající pěveckou virtuozitu s lyricky plynoucí melodikou. Obdobně je pojat i duet altu a tenoru v části *Agnus Dei*. Sbor se objeví až při zhudebnění prosby *dona nobis pacem*, které prostou, klasicisticky jednoduchou formou zakončuje toto významné skladatelské dílo.

Tato závažná díla komponoval Brix výhradně k liturgickému provozu. Dnes je bohužel můžeme slyšet jen na koncertech a CD nahrávkách... Věříme, že Vás náš program nejen proto zaujme a přijdete si s námi připomenout osobnost Františka Xavera Brixih. Více informací naleznete na www.bachcollegium.cz

Jiří Mátl

Mikuláš Schneider-Trnavský

Vznešene krásna, ale aj zodpovedná úloha, ktorou poverený som bol Spolkom sv. Vojtecha zostaviť Jednotný katolícky spevník, stala sa mi poctou mimoriadnou, jednou z najväčších môjho života.

Čtenárka Psalteria Maria Odrášová nás upozornila na letošný výročí slovenského hudobného skladateľa, dirigenta a pedagoga Mikuláša Schneidera-Trnavského. Chrámový sbor Cantores Cordis pri pražskom kostele Nejsvětějšího Srdce Páně, jehož je členkou, má na repertoíru niekoľko jeho skladieb.

Mikuláš Schneider-Trnavský se mj. zasloužil o založení Hudební a dramatické akademie v Bratislavě a sestavil mnohokrát vydávaný Jednotný katolícky spevník. Narodil se 24. května 1881 v Trnavě, zemřel 28. května 1958 v Bratislavě. Hudební vzdělání získal v letech 1900-1906 studiem kompozice na konzervatořích v Budapešti (u Hanse Koesslera) a ve Vídni (u Hermanna Grädenera), v Praze pak u Karla Steckera (studoval tu také hru na varhany u Josefa Kličky). Působil jako regenschori v katedrále sv. Mikuláše v Trnavě, v letech 1909-1918 byl inspektorem hudbních škol. Za svou činnost byl několikrát oceněn, v r. 1933 se stal rytířem řádu sv. Gregora za zásluhy o rozvoj církevní hudby (ocenění mu udělil papež Pius X.).

Slovenský text jsme převzali z webových stránek <http://www.osobnosti.sk>.

Počas štúdií vo Viedni sa Schneider stykal s českými a slovenskými študentmi, intenzívne sa zúčastňoval na kultúrno-politickej činnosti spolkov Tatran a Národ, ktoré boli strediskami mladej slovenskej inteligencie a okrem tvorby veľkých klasikov sa bližšie zoznámil so slovenskou ľudovou piesňou. V Prahe sa zasa dôkladne oboznámil s českou hudbou, najmä so Smetanovou a Dvořákovou tvorbou, ktorá mala na jeho kompozičný sloh základný vplyv.

Prvou jeho v tlači vydanou prácou boli úpravy národných piesní pre spev a klavír. V zbierke je aj prvá harmonická úprava hymnickej piesne Nad Tatrou sa blýska. V období, keď S. H. Vajanský nádejnému skladateľovi pridal k priezvisku prímenie Trnavský, vznikali i jeho prvé pôvodné piesne a zborové skladby.

Po vydaní prvej zbierky pôvodných piesní (1907) sa stal populárnym a žiadaným slovenským skladateľom a hudobníkom. Z prvého zamestnania regenschoriho Pravoslávnej cirkvi

vo Veľkom Bečkereku (teraz Zrenjanin v Srbsku), do ktorého nastúpil po vojencine, odišiel, lebo prijal ponuku vtedy veľmi známeho českého barytonistu Božu Umírova (Bohumír Nepomucký), aby ho sprevádzal na koncertnom turné. V roku 1908 na koncertoch v hudobných metropolách Európy (Berlín, Paríž) zazneli z pódii v rámci svetového piesňového repertoáru v podaní Umírova aj Schneiderove skladby uvedené v programoch ako „slovenské piesne“, čo desať rokov pred vznikom Česko-Slovenska bola ojedinelá prezentácia slovenskej kultúry v zahraničí.

Po návrate do rodnej Trnavy prijal miesto regenschoriho pri chráme Sv. Mikuláša. So svojim orchestrom a zborom pravidelne účinkoval v Dóme sv. Mikuláša a stal sa interpretom jeho sakrálnych skladieb. V Trnave píše vyspelé chrámové diela, upravuje duchovné piesne, rozvíja svoju piesňovosť v nových zbierkach umelých piesní i úprav ľudových piesní. Píše aj inštrumentálne a orchestrálne diela, príležitostne a inštruktívne skladby.

V 20. rokoch, keď vrcholila jeho umelecká vokálna tvorba, napísal viacero piesňových zbierok – Slzy a úsmevy, Zo srdca, Nad kolískou, Slovenské ľudové piesne a i. Tak sa zintenzívnila jeho práca v oblasti chrámovej piesne a cirkevnej hudby (známe sú jeho omše – Missa in honorem Sumi Cordis Jesu in Es, Missa pro defunctis in c, zborové sa sólové chrámové spevy – Ave Maria in Es a in B a i.). Pri príležitosti vysviacky prvých slovenských biskupov (1921) skomponoval vokálnu omšu Missa stella matutina.

Na požiadanie Spolku sv. Vojtecha v Trnave zostavil Jednotný katolícky spevník, ktorý nemá v rámci strednej Európy obdobu. Obsahoval viac než 500 piesní, z ktorých 226 bolo autorských. Stal sa jednou z najčastejšie vydávaných publikácií v 20. storočí. Majstrovské harmonizácie, ktoré vystihujú vrúcnosť srdca a duší veriacich Slovákov (napr. Ó, Mária, božeství; Klaniam sa ti vrúcne; Ježišu Kráľu; Bože, čoś ráčil a mnohé iné), hoci pomerne náročné na zvládnutie organového sprievodu, sa stali najčastejšie interpretovanými skladbami.

Počas intenzívnej práce na spevníku vytvoril omšové diela, v ktorých priamo spracúva duchovnú pieseň. Najznámejšia je Vianočná omša (Missa pastoralis Alma nox) a Slovenská omša Hospodine, vyslyš nás.

Po pätnásťročnej práci, do ktorej bolo zainteresovaných viacero odborníkov z oblasti liturgiky, literatúry i hudby, vyšlo roku 1937 dielo predstavujúce

pre slovenských katolíkov zjednotenie duchovného spevu vo všetkých chrámoch Slovenska.

Podieľal sa na diele Modlitby a piesne, ktoré je dnes jedinečným prameňom, lebo obsahuje mnohé z jeho zborových i omšových diel, ktoré sa v rukopisoch nezachovali. V roku 1933 skladateľ dostal objednávku skomponovať príležitostnú skladbu na Pribinove oslavy v Nitre. Vznikla symfonická báseň Pribinov slub, ktorej obsahom je duchovný prerod starých pohanských Slovienov a prijatie kresťanstva.

Celý svoj život venoval slovenskej ľudovej piesni. S liturgickou hudbou sa stretal od svojej mladosti najprv ako spevák v chlapčenskom zbere u jezuitov, neskôr ako praktický organista a regenschori. Jeho kompozičná invencia a láska k ľudovej tvorbe ho predurčili, aby sa stal upravovateľom nápevov z mnohých kancionálov a spevníkov, ktoré sa na Slovensku rozširovali.

Mikuláš Schneider-Trnavský na sklonku života napísal svoju jedinú symfóniu, Symfóniu e mol - Spomienkovú (1956), a orchestrálne dielo Slovenská suita Keď sa pieseň rozozvučí (1957). Je autorom publikácií Učebnica spevu pre školy obecné I. – II. Comenius. (maď. Énektan I. – II. Academia, Bratislava 1926). Bratislava 1922 a Úsmevy a slzy: Spomienky trnavského skladateľa. Bratislava 1959.

Soupis díla je dostupný na http://cs.wikipedia.org/wiki/Mikul%C3%A1%C5%A1_Schneider-Trnavsk%C3%BD

-js-

Stalo se a stane

Milé čtenářky a milí čtenáři,

Především vás všechny zdravím velikonocním Aleluja! Číslo našeho dvouměsíčníku pro duben a květen je vždy bohaté na narozeniny, a tak v radostné době velikonoční mnozí z nás slaví další rok ve službě duchovní hudbě.

Podle údajů, které nám nabízí členská databáze, do příštího vydání Zpravodaje zpíváme na dálku Živijó (či níže uvedený kánon) především těm s kulatými narozeninami, jimiž jsou podle abecedy a bez titulů, nicméně galatně: Hana Havelková, Jana Maděrová, Vladimír Koronthály (zdravím, Vlado!), Václav Michálek, Petr Vlasatý a Ladislav Sovič.

Zkusím novou kategorii – čtvrtstoletiny oslaví: Hana Bártová, Marie Nováková, Bohdan Ostroveršenko a Zdeněk Zahradník.

Polokulatiny oslaví Marek Franěk, Martin Horyna, Ivo Kraus, Rudolf Myška a Vít Šobáň.

Kristových let dosáhli Jitka Grécová, Monika Šeráková, Vlastimil Kovář a Tomáš Vrba.

Nekulaté narozeniny pak oslavují Věra Bobáková, Eva Geyerová, Helena Háková, Bronislava Halbrštátová (zdar, Broňo!), Jarmila Hansová, Marie Heylová, Mirka Hosnedlová, Milada Hráská, Zuzana Koudelková, Zuzana Meierová, Monika Melcová, Miroslava Rohelová, Jindřiška Slavíková, Hana Staňková, Monika Sukovská, Kateřina Tukkerová-Sechovská, Marie Uhlířová a Karla Zouharová.

Stejně jsou na tom kůrovci Petr Bajer, Jan Baťa, Martin Bejček, Jan Beneš, Václav Derner, Radek Doubrava, Pavel Jiráček,

Vít Jirásek, Jan Hřeňo, Robert Hugo, Tomáš Charvát, Jozef Kazán, Evžen Kindler, Vít Kubánek, Pavel Kudelásek, Antonín Lecián, Jan Lorenc, Jan Marek, Václav Ondráček, Zdeněk Petráň, Lukáš Peška, David Pilát, Karel R. Porkert, František Reichel, Tomáš Slavický, Jiří Stodola, Petr Vašata, Pavel Verner, Karel Virgler, Jan Zelenka a Jakub Zicha.

Narozeniny oslaví též příznivce duchovní hudby i naši SDH – otec kardinál Vlk a dále otec biskup Posád.

Z dalších osobností ze druhého břehu života se pro život časný či věčný v následujícím období narodili: Antonín Dvořák (†1. 5. 1904), Alessandro Scarlatti (*2. 5. 1660), Miroslav Venhoda (†10. 5. 1987), Gabriel Fauré (*12. 5. 1845), Claudio Monteverdi (*15. 5. 1567), Josef Hercl (†26. 5. 2005), Josef B. Foerster (†29. 5. 1951), Bohuslav Reynek (*31. 5. 1892), Joseph Haydn (†31. 5. 1809), Louis Vienne (†2. 6. 1937), Orlando di Lasso (†14. 6. 1594), Maurice Duruflé (†16. 6. 1986), Igor Stravinský (*17. 6. 1882), J.V.A. Stamiz (*19. 6. 1717), Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic (†21. 6. 1621) a Georg Ph. Telemann (†25. 6. 1767).

Všem oslavencům patří naše gratulace, vděk a modlitby za jejich přínos duchovní hudbě.

A máme stále prosbu o aktualizaci členské databáze: pokud v ní uvidíte někoho, kdo na nás již hledí z druhého břehu, sdělte nám to. Děkujeme.

Musím si postěžovat: tato rubrika stále neplní tu úlohu informací o radostných či méně radostných událostech v našich životech, jak by si to spolková

povaha tohoto občasníku i naše pospolitost ve stejné službě a stejném koníčku zaslouhovala, ale to je už jen na vás.

Konečně – jako obvykle – posíláme všem oslavencům další kánon, a to s laskavým svolením nakladatelství Triton (www.tridistri.cz – sbírka Světské kánony – Duchovní kánony). Ne že by kánony bylo málo (narozeninové došly už dávno, tož dnes jeden obecně muzikantský), ale kdyby naši slavní skladatelé chtěli napsat nějaký pěkný narozeninový kánon, tak by se zde pro něj jistě našlo místo. Také již dlouho toužím po nějakém inteligentním přetextování slavné znělky „Happy Birthday to You“: to „Hodně štěstí, zdraví“ mě opravdu neuspokojuje, zaznamenal jsem ale např. verzi zvukově kopírující anglický originál: „Chlapi brzdějí tú-tú“. Moc narozeninové ani duchovní to ale zrovna není.

Vše dobré všem

Pavel Jiráček

SBOROVÁ LITURGICKÁ HUDBA V PRAŽSKÉ LORETĚ

Od dubna do října bude v pražské Loretě každou druhou sobotu v měsíci doprovázet bohoslužbu v 18 hodin pěvecký sbor. Bratři kapucíni podpořili myšlenku, aby i v Praze zněla pravidelně sborová liturgická hudba. Informace o dění na Loretě je možno získat na www.loreta.cz, kde jsou i kontakty pro další zájemce o účinkování při bohoslužbách. Pro mimopražské sbory se nabízí možnost skromného ubytování.

Přeji si, aby se tato myšlenka našla inspiraci i pro další města nebo poutní místa po celé republice; aby sbory měly motivaci studovat duchovní hudbu a možnost správně využít tu liturgickou; aby sbormistři i zpěváci měli motivaci intenzivněji pátrat po obsahu a smyslu zhudebněných textů; aby nevěřící, kteří ve sborech zpívají, měli možnost poznat prostředí, pro které tato hudba vznikala, aby měli možnost poznat liturgii a její řád, aby měli možnost poznat myšlenky křesťanství, aby dostali možnost být osloveni.

Marek Valášek

2 hl.

Zpívá se fuga

N: A. Scarlatti

T: P. Svoboda

Zpí-vá se fu-ga, a-le a-si mar-ně.)

ně, zpí-vá se

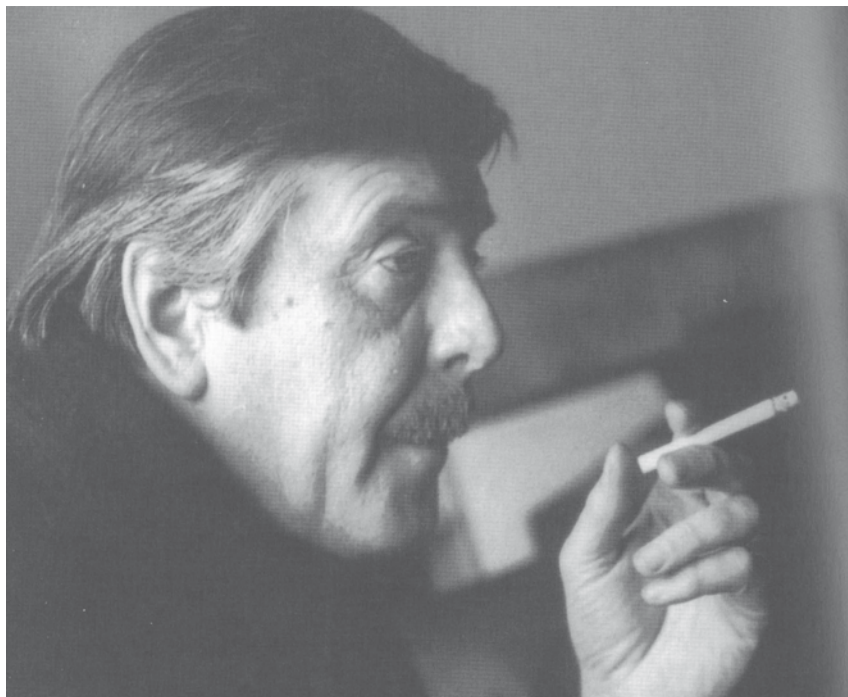
fu-ga, zpí-vá se fu-ga, a-le a-si mar

ně, zpí-vá se fu-ga, a-le mar-ně, mar-ně. (mar -

Tvůrce filmových plakátů Karel Vaca

V řadě článků o výtvarném umění s hudební tematikou dnes pokračujeme oborem, který není běžně považován za tvorbu uměleckou, ale spíše užitou. Český filmový plakát 60. let je však samozřej-

mových plakátů a kurátor Pavel Rajčan pořádá pravidelně již od r. 2006 výstavy ze sbírky, která vznikla při pražském kině Světozor, na kterých představuje (nejen tamtéž) nejlepší české autory –

mým kunsthistorickým pojmem a kategorií, splňující požadavky na vysokou uměleckou kvalitu.

60. léta byla pro svobodnou výtvarnou tvorbu zpočátku ještě nepříznivá, avšak do popředí se stále více dostávaly ozvuky světového umění a především v dílech mladých výtvarníků nalézaly své vyjádření. Pro absolventy uměleckých škol byla užitá grafika nejen způsobem obživy, ale také možností prezentovat své výtvarné vidění. Situace kolem českého filmového průmyslu byla zvláště po polovině 60. let uvolněná a nabízela mnoho možností. Každý film, který šel do kin, musel mít svoji propagaci. Zatímco plakáty filmových velmocí požadovaly, aby na nich byly především tváře slavných herců, autoři českých (a československých) návrhů neměli striktně přikázáno, co má být obsahem plakátu. Vznikaly pak často kreace jen zdánlivě filmem inspirované, které nesly zásadní informaci textem a symbolem či náznakem. Výrazně se využívala technika koláže, vycházející z poetiky surrealismu.

Český filmový plakát je ve své podobě unikátem, kterému se může přiblížovat jen filmový plakát polský. Znalec fil-

např. Milan Grygar, Karel Vaca, Josef Vyletál, Zdeněk Ziegler, Bedřich Dlouhý, nyní do 31. května letošního roku Karel Teissig.

Motiv hudebního nástroje je vděčné téma a ve sbírce Světozoru se jich nachází více než stovka. Hudební motiv se vyskytuje také několikrát v návrzích, malíře a grafika, ilustrátora a typografa, scénografa a kostýmního výtvarníka Karla Vacy. Narodil se 21. července 1919 v Prostějově, zemřel 31. března 1989 v Praze. Studoval na Rotterrově škole reklamní grafiky v Praze a na Vysoké škole umělecko-průmyslové propagační a užitou grafiku a v ateliéru Ěmily Filly. Jeho filmové plakáty (vytvořil jich v 60.-80. letech téměř 300) získaly domácí i mezinárodní ocenění, mezi nejslavnější patří plakát na film Federica Felliniho z r. 1962 *Sladký život*.

DUŠAN BROZMAN: O PLAKÁTECH KARLA VACI

„... Kult osobnosti ani insignie moci nebo konzumu nebyl českým výtvarníkům nikdy blízký. Dokonce i v oblasti filmového plakátu od 60. let až do r. 1989 tvoří portréty herců spíš výjimku. Zadavatelé objednávek na plakáty z Ústřední půjčovny filmů to nevyžadovali.

A tak například Karel Vaca na svém možná nejslavnějším poválečném plakátu *Sladký život* zobrazil hlavní postavu citací *Podobizny* vznešené mladé dámy z poloviny 15. století podle Domenica Veneziana. Dlouhý obnažený krk, tvář, vlasy a pokrývku hlavy – obraz vznešenosti nad brokátem oděnou hrudí – vyřezal Vaca z celku kompozice a nahradil ho bílou, „prázdnou“ plochou, do které vlepil smrtihlava, krásný akcent červeně rtů. Tuto tvář doslova oživil malým výřezem z černobílé fotografie herečky-sexbomby Anity Ekberg. Kombinací renesančního obrazu, představitelky nejlepší společnosti s atributem smrti a fotografickou citací z dobového, ale bezčasového filmu vytvořil Vaca poetický výtvarný ekvivalent k uštěpačnému obrazu společnosti padesátých let, jak ji vytvořil režisér Federico Fellini.

Pracoval-li Vaca ve *Sladkém životě* se skrytými, především s imaginací podněcujícími motivy, sáhl v plakátě pro film *RoGoPaG* (název tvoří začátky jmen režisérů) ke stejné výtvarné řeči montáže fotografických celků, ale tentokrát s jednoznačně drastickou výpovědí. Jako předlohu si vybral obraz *Snímání z kříže* od holandského malíře Rogiera van der Weydena... Vaca použil detail černobílé reprodukce obrazu, ukazující mrtvé tělo Krista, kterého zachytává v podpaží Josef z Arimatie... postavu vyřezal a nechal ji kromě roucha zase „prázdnou“, bílou, anonymní. Jako pěst na oko vložil do tohoto černobílého obrazu barevnou konzervu *Del Monte – Golden Corn*, obložené chlebíčky, víno dort – Kristovo tělo slouží jako prostřený bílý stůl. To odkazuje ke scéně Pasolinioho povídky *La Ricotta*, kdy během natáčení filmu o životě Krista zemře hladově komparista po zhltnutí kusu sýra v okamžiku, kdy se chystá velkolepá hostina pro lepší společnost.“

KAREL VACA: O FILMOVÉM PLAKÁTU

„Jsou plakáty růžové jako nemluvnata, z jiných vane dech smrti, některé jako by utekly z karnevalu, smějí se nebo varují, a jsou ještě jiné. Némé. A těch si nikdo nevšimne. Mají cenu jen potíštěného papíru. Jsou plakáty veselé a modré jako nebe, některé se tváří cizokrajně, jiné již dávno vyšly z módy. Všechny jsou tady a těžko bychom si dovedli představit život bez nich.

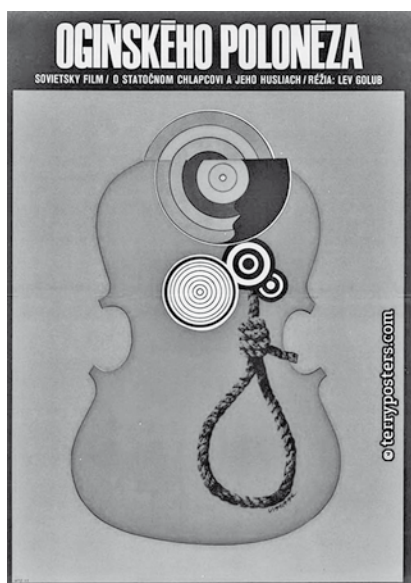
Je to galerie pro všední den, která vešla do ulic i do zapadlých vesnic, přizpůsobila se tempu dnešního života a současné optice. A jsou plakáty, které

Karel Vaca: Honba za kytarami

k divákovi promlouvají rychleji, než je tempo dnešní ulice. Jsou to plakáty jako hrom. Ty jsou nejlepší. Těch si všimne každý. Aktivují naše oko i naše smysly, není podstatné, zda zvou na koncert, či do kina nebo na pivo. Z některých na nás mává Brigitte Bardot, nebo se moudře a trochu potouchle dívá Jan Werich. Budeme se zabývat plakáty, které nás zvou do kin, a o těch mám psát, ačkoliv je raději dělám.

Filmové plakáty jsou mladé, jako je poměrně mladé filmové umění. Jeho historií se nebudu zabývat, od toho jsou jiní, a bylo o nich napsáno už dost. Ostatně o filmovém plakátu také, ale dostal jsem za úkol napsat, co si myslím o této disciplíně, tak to tedy činím. Není tak dávno, co se požadovalo od filmového plakátu, aby se tvářil jako obraz pokud možno z 19. století, ale naštěstí se to změnilo. Lidem už to nevyhovova-

Karel Vaca: Ogiňského polonéza

lo, o odbornících ani nemluvě. Dnes by takový přístup byl jen k smíchu.

Řeč dobrého plakátu musí vycházet z výtvarného umění a grafiky, ale jen vycházet. Musí být jasná a stručná, musí si uchovat sugestivní působivost a současně schopnost uchovat se v paměti diváka. Jde za lakonickou monumentalitou, experimentuje, hledá nové postupy originálního řešení – od malířského výrazu po grafický – od realistické kresby, fotomontáže, koláže přes grotesku, symbol, až po intelektuální metaforu. Objevuje lapidární syntézu. Plocha plakátu musí být organizována až už do kontrastů černobílých či barevných. Vše kontrastuje, ale zároveň harmonuje. Musíme mít na paměti, že dobrý plakát musí obstát se ctí na filmových festivalech. A bude vyhrávat, pokud ho budou dělat umělci, protože plakát je přeci umělecká disciplína.

Hledá se netradiční způsob, staré a ctihodné recepty neplatí. Musejí být neustále podrobovány revizi, neboť jinak vedou ke stagnaci a ztrácejí oprávnění. Neplatí ale ani módní šablony, ani rutinní práce bez fantazie. Každá konvence přestává brzy působit. Dobrý plakát musí emocionálně působit na diváka.

Oko současného moderního člověka je jinou optikou, než tomu bylo dříve, proto i plakát hledá neustále nový styl, poetiku a formu. Neměl by také vyprávět obsah filmu a děj, nemá nahrazovat také fotografie, vystavované ve vitrinách kin.

Filmový plakát nechce, ani nemůže nic víc, než probudit zájem diváka. Klade na něho požadavek rychlé srozumitelnosti a čitelnosti. Jeho forma musí být tvarově nadsazená a záměrně znásilněná ve prospěch účinku. Plakát tak nepopisuje, ale vyjadřuje se grafickými znaky, ideogramy, myšlenkou. Bere si poučení od jeskynních maleb v Altamíře až po abstraktní umění 20. století. Jeho řeč je mezinárodní. A přitom náš filmový plakát je ryze český.

Jak už jsem uvedl, jsou plakáty dobré a špatné. Špatných si většinou nikdo nevšimne, ty dobré provokují, dráždí, a tím nutí k zamyšlení. Nezlobme se na ně, když na nás pokřikují drze a berou na sebe bizarní podobu, činí tak jen proto, aby nás oslovily a nežily nadarmo. Vždyť jejich život je tak krátký na plakátovacích plochách, i když se někdy podaří, že si je pamatujeme po celý život. To jsou ty, které svou funkci dokonale splnily.“

Závěrem se ještě vrátíme ke zmíněným hudebním motivům. Karel Vaca je autorem plakátu k filmu Honba za kytarami (1966), Ogiňského polonéza (1972), Koncert na konci léta (1978) a Kdyby tisíc klarinetů (1983), alespoň ty nalezneme ve sbírce kina Světozor a na webových stránkách <http://www.terryhoponozky.cz/plakaty>. Děkuje Pavlu Rajčanovi

Karel Vaca: Kdyby tisíc klarinetů

za poskytnuté fotografie a texty, použité v tomto článku a zároveň zveme na jeho další výstavu - do 7. května je možné vidět výstavu Polské hudební plakáty v kině Oko v Praze na Letné.

Jarmila Štugrová

ABSOLVENTSKÝ KONCERT STUDIA SBORMISTROVSTVÍ

Collegium Marianum – Týnská vyšší odborná škola ve spolupráci s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy pořádají absolventský koncert bakalářského studia Sbormistrovství chrámové hudby pondělí 2. května 2011 od 19 hodin. Chrám sv. Mořice v Kroměříži

Nao Higano – soprán
Ludmila Macková – alt
Václav Čížek – tenor
Jan Kučera – bas

Směšený pěvecký sbor Svatopluk – Uherské Hradiště
Vyškovský smíšený pěvecký sbor
Stanislav Haloda – varhany
František Macek – sbormistr

Umučení našeho Pána Ježíše Krista podle lidu

Zazpívat velkou roli v pašijích je pro každého chrámového zpěváka jedním z vrcholů liturgického roku. Po více než dvacet let jsem se v době postní zabýval pokusy o podkládání všech čtyř pašijí pod chorální vzorec. Jak se opakovaly jednotlivé cykly, vracel jsem se textům vždy po třech letech a přemýšlel, zda by to nešlo udělat lépe. Rovněž sazba poskytovala dostatek času k přemýšlení. Výsledkem bylo toto zamyšlení uveřejněné v roce 2000 v časopise Amen, které si dovoluji nabídnout bezezměny i čtenářům velikonočního čísla Psalteria.

Na události spojené s utrpením Ježíšovým můžeme nahlížet z nejrůznějších hledisek. Můžeme rozjímat nad slovy, která pronesl, podívat se nepochopitelné Jidášově zradě a sestavovat hypotézy o jeho falešných předpokladech i psychologických pohnutkách, prvoplánově odsuzovat Petrovo zapření či obdivovat pedagogiku, s kterou Bůh Petra připravoval na jeho budoucí úkol, soucítit s Marií sledující Synovo utrpení, uvažovat o Pilátově slabosti a nezdravých kompromisech, které přináší praktická politika.

Život nás (naštěstí) nestaví často do takových situací, ve kterých bychom se mohli stylizovat do postavy Jidáše, Petra, Marie či Piláta. Všimněme si proto nyní, jakou roli při pašijových událostech sehrál lid, jeho představitelé i náhodně vybrané osoby.

...oddíl vojáků, k tomu stráž od velekněží a farizeů, a přišli tam s pochodněmi, lucernami a zbraněmi. Ježíš vyšel a řekl jim: Koho hledáte? A oni řekli: Ježíše Nazaretského!

My všichni hledáme Ježíše Nazaretského. Někteří z nás (placení kostelníci, vrátní, kuchaři, pastorační asistenti, účetní, ekonomové, právníci, redaktoři, varhaníci, technici ve službách církve) jej hledají i z profesionální povinnosti.

Dej, Pane, aby když Ježíše v osobě svého bližního nalezneme, se ho pouze nezmocníme, nesvážeme a neodvedeme k těm, kdo nás poslali.

U Annáše, který byl jakousi šedou emincencí v pozadí, Ježíš zpočátku odpovídá vyhýbavě: Ptejte se svědků, vždyť jsem vždycky mluvil veřejně. Tato Ježíšova vyhýbavost, co se týče nezakryté formulace jeho božství, je pro člověka velkým dobrodiním. Neuzná-li totiž prozatím Ježíše za Syna Božího, nemusí to udělat formou otevřené vzpoury a má šanci vyznat víru později. Za tuto šanci však dostává Ježíš od sluhy pár fackes se slovy: Takhle se odpovídá veleknězi?

Pomoz nám, Pane, ke zdrženlivosti, aby-

chom nebyli zbytečně horliví ve věcech, kterým nerozumíme a které se nás netýkají.

Potom odvedli Ježíše k veleradě shromážděné u velekněze Kaifáše a snažili se jej usvědčit pomocí svědků z rouhání, ale k ničemu to nevedlo. Proto jej velekněz vyzval: Jsi-li Mesiáš, otevřeně nám to tady řekni! a Ježíš to ve svém veřejném působení poprvé a naposledy otevřeně a s plným důrazem prohlásil. Velerada zareagovala: K čemu ještě potřebujeme svědectví, teď to řekl sám a Je hoden smrti.

Pane, každý z nás bude jednou jedenkrát postaven před skutečnost, že Ježíš je Bůh - Spasitel, a to tak, že nebude možno pochybovat, ale jen přijmout nebo odmítnout. Ať potom nedáme přednost své představě o Spasiteli před ním samým a s vděčností jej přijmeme.

Potom mu plivali do tváře a bili ho pěstmi, jiní mu zavázali oči, políčkovali a říkali: Hádej nám, Mesiáši, kdo tě to udeřil! Nyní je Ježíš nejvyšší autoritou prohlášen za podvodníka a rouhače. Teď je možné vrátit mu ty pokrytky, pokolení zmijí, pokolení zlé a cizoložné, obilné hroby, zlý kvas a ostatní urážky, kterými nás dosud beztrestně častoval. Maska vznešené zbožnosti padá. I kdyby Ježíš nebyl Synem Božím, ale jen pomateným blouznivcem, stejně by takové chování vůči němu bylo neomluvitelné.

Pane, dej, ať i vůči těm, které ať už právem či neprávem, pokládáme za své nepřátele, zachováme v době jejich pádu úctu a respekt a podle tvého příkazu i bliženskou lásku.

Jidáš, který v zoufalství a s výčitkami svědomí vrací veleradě peníze za zradu, uslyší: Co je nám do toho, to je tvůj problém.

Pane, již jsme potkali nebo určitě ještě potkáme člověka zoufalého, který je odporný i sám sobě. Pomáhej nám, ať ho od sebe neodeženeme jako prašivého psa, i když budeme mít zrovna vlastních starostí až nad hlavu. Neboť hříšník pak bude potrestán podle své viny, ale ti, kteří mu nepomohli, budou za jeho zkázu spoluodpovědní.

Potom předvedli Ježíše Pilátovi. Pilát se jich zeptal, z čeho jej obviňují. Oni odpovíděli: Kdyby to nebyl zločinec, nebyli bychom ti ho předvedli! Zde se projevuje další, dnes velmi aktuální lidská neřest, a sice ztotožňování vlastního tvrzení s vlastní důstojností. Nedáš-li nám za pravdu, urážíš nás osobně.

Pane, kolikrát již použil tuto taktiku někdo vůči nám a kolikrát jsme ji použili my sami. Dej, ať to, co hledáme, je pravda či správné řešení problému, a ne útliba

naší sebelásce a ješitnosti.

Pilát se jich zeptal: Proč si ho tedy neodsoudíte sami? Oni odpověděli: My nemáme právo někoho popravovat. Proč bych měl zamýšlenou špinavost udělat sám? Lépe, když to za mě udělá někdo jiný. Já pak budu moci, kdyby se to nějak zvrtilo, zvedat čisté ruce a ukazovat na jiného.

Pane, dej, ať ostatní lidi bereme vždy jako bližní, a nikdy ne jako nástroj sloužící našim cílům.

Začali na něj žalovat: Tohodle jsme ti přivedli, protože pobuřuje náš národ. Brání odvážet císaři daně a prohlašuje se za Mesiáše a krále. Když ani to nestačilo, naléhali: Svým učením pobuřuje lid po celém Judsku. Začal v Galilei a přišel až sem! Přidávání lži k pravdě. Jak frekventovaná a neustále efektivní taktika. Nedostatečně informovaná cílová osoba naší kampaně se chytne té pravdy, která by jako dostatečný argument nestačila, a spolkně nám i tu lež. Raději ani nebudu vyjmenovávat všechny okruhy osob a obory lidské činnosti, kterých se to týká.

Pomáhej nám, Pane, proti pokušení vylepšovat pravdu za účelem přesvědčení našeho bližního. Ať se nikdy nikoho nesnažíme obalamutit neplatnými argumenty.

Koho vám mám propustit? Oni řekli: Barabáše! - A co mám udělat s Ježíšem zvaným Mesiáš? - Ať je ukřižován! Pryč s ním! Ukřižuj ho! - Co zlého učinil? Ale oni křičeli ještě hlasitěji: Ať je ukřižován! A jejich křik se stále stupňoval. Další osvědčená taktika. Nemůžeme-li někoho přesvědčit, můžeme ho ještě ukřičet. Opakovaná lež, zvláště hodně hlasitá, se stává pravdou.

Pane, ať se nikdy nesnažíme protivníka ukřičet a ať, máme-li sami pravdu hájit, se ukřičet nenecháme.

Tehdy dal Pilát Ježíše zbičovat. (Římští) vojáci upletli z trní korunu, dali mu ji na hlavu, přes ramena mu přehodili purpurový plášť a do ruky dali třtinu jako žezlo. Klaněli se mu a říkali: Zdráv buď, králi židovský! Brali mu tu třtinu a bili ho s ní po hlavě.

Podle statistik se prakticky každý nějakým způsobem se šikanou - záměrným ubližováním pro zábavu - již setkal. Jako trýznitel, oběť nebo alespoň jako svědek. Málokdo má v tomto ohledu čisté svědomí. Kdyby se to netýkalo člověka (a dokonce Boha), byla by taková maškara docela vtipná, dokonce víc než obli-gátní čištění latrín kartáčkem na zuby. Jenže ono se to vždy člověka a Boha velice týká. Pane, dej nám odvahu postavit se šikaně, kdekoli se s ní setkáme.

Hieronymus Bosch: Nesení kříže - výřez

Pilát nechal ztýraného Ježíše přivést a řekl jim: Ejhle, člověk! Velekněží a jejich služebníci se dali do křiku: Ukřižuj ho! Pilát se spolehl na humanitu. Takového ubožáka přece už nemohou nenávidět. Člověk však vlastními silami bez pomoci Boží nemůže být dobrý.

Ať se, Pane, chceme-li konat dobro, spoléháme vždy na tvou pomoc, a ne pouze na lidské pohnutky.

Pilát řekl: Já na něm vinu nenalézám. Odpověděli mu: My máme zákon a podle toho zákona musí umřít, neboť se vydával za Syna Božího. Nejlepší způsob, jak dosáhnout nespravedlnosti, je dosáhnout jí pomocí zákona. Buď podle zákona špatně pochopeného nebo schválně překrouceného, nebo podle zákona (lidského), který je sám o sobě nedokonalý. Ať nikdy, Pane, nehájíme podle zákona nespravedlivou při.

Pilát už chtěl Ježíše propustit, ale Židé křičeli: Propustíš-li ho, nejsi (hoden svého čestného titulu) přítel císařův, neboť každý, kdo se vydává za krále, se bouří proti císaři! Hrozby a intriky jsou také úspěšná přesvědčovací metoda.

Dej nám, Pane, sílu k takovým prostředkům se nikdy neuchýlit, a pokud jsou užity proti nám, jim statečně odolat, i kdybychom pro to museli něco obětovat.

Pilát jim řekl: Nevinen jsem krví toho spravedlivého, to je vaše věc. A všechny lid odpověděl: Krev jeho na nás a na naše děti! Takové výroky jsou velmi neprozřetelné. Vždy se může najít někdo, (třeba Zlý), kdo nás vezme za slovo.

Dej nám, Pane, rozvážnost, abychom se lehkomyšlně nedopouštěli výroků, které by nás mohly později velmi mrzet.

Pilát jim řekl: Vašeho krále mám ukřižovat? Velekněží odpověděli: Nemáme krále, jen císaře! Tu jim ho vydal, aby byl ukřižován. Pokud je již někdo našimi přesvědčovacími metodami nahlodán, ale ještě se brání, je účinné mu znechutit další diskusi tím, že řekneme něco tak evidentně falešného, že to protivníka přímo uzemní. Nehoráznost o císaři byla také poslední kapkou, která pohnula Piláta k tomu, aby velekněžím učinil po vůli.

Pane, tváří v tvář této nehoráznosti nenacházíme ani slova modlitby. Buď, prosíme, milostiv nám, hříšníkům.

Okolojdoucí se mu vysmívali a říkali: Cha, cha! Tys chtěl zbořit chrám a za tři dny ho zase postavit, pomoz sám sobě! Jsi-li Syn Boží, sestup z kříže! Velekněží se zákoníky zase říkali: Jiným pomohl, sám sobě pomoci nemůže. Je-li král izraelský, ať tedy sestoupí z kříže a my mu uvěříme! Doufal v Boha, ať ten ho teď vysvobodí, má-li v něm zalíbení. Vždyť řekl, že je Syn Boží! ... Po Ježíšových výkřicích mu jeden z přihlížejících chtěl dát pít. Ostatní čumilové (okounějící) jej však zrazovali: Počkej přece, ať uvidíme, jestli přijde Eliáš a zachrání ho! Když křižují někoho známého po celé zemi, je to přece nadmíru zábavná podívaná. Ještě lépe by však bylo, kdyby se udála nějaká senzace, sestupování s kříže nebo alespoň příchod Eliáše. Ale Ježíš vydal mocný hlas a skončil.

Ještě si počkáme na lámání nohou těch druhých dvou a půjdeme domů. Zítřka už to nebude tak zajímavé, jako dneska ten soud a to křižování. Budou muset vzít zavděk pouhým oběšeným Jidášem.

Hnusí se nám takový lid? Nepoznáváme se v něm? Ale Ježíš nejen přesto, ale právě proto, přišel, zemřel a třetího dne vlastní mocí vstal z hrobu.

Jiří Kub

Absolventský koncert

František Macek je již čtenářům Psalteria dobře známý. Je to sbormistr, který se před půl rokem nezalekl termínu vyhlášení národní pouti do Říma, postavil se před narychlo postavený „národní reprezentační tým“ a v šibeničním čase s ním nacvičil doprovod zpívaných bohoslužeb, za který se nikdo z Čechů nemusel stydět. Udělal špatně, vzhledem k efektu „tak vidíte, že to jde“? Nebo učinil dobře vzhledem k tomu, že z kuchyně liturgické hudby je vidět jen výsledek? To jsou všechno otázky řečnické, neboť každý kostelní muzikant je řeší každý den a každou neděli, a rozhoduje se většinou stejně. Dnes se František Macek připravuje na absolventský koncert na oboru Sbormistrovství chrámové hudby na PaedF UK – Týnské škole. Kde jinde, ne-li v rodné Kroměříži, kde vyrostl v rodině varhaníka, skladatele a sbormistra Františka Macka, a s jakým programem, ne-li s českou hudbou 19. století, která je ve zdejší akustice a u neponičených Petrových varhan domovem. Při této příležitosti jsme jej požádali o pár slov:

Jaká byla Vaše cesta k provozování liturgické hudby?

Od dětství jsem pozoroval svého otce i star-

ší sourozence při muzicírování a proto mi přišlo naprosto logické, že se budu hudbě věnovat také. Brzy jsem začal hrát na klavír a zpívat ve sboru. S přibývajícím zkušenostmi jsem začal doprovázet bohoslužby hrou na varhany, a protože moje záliba pro tento nástroj nezmizela, přihlásil jsem se ke studiu na konzervatoři.

Letos absolvujete obor Sbormistrovství chrámové hudby na Týnské škole v Praze. Proč jste se rozhodl zrovna pro tuto školu?

Velice se mi líbila myšlenka studovat sbormistrovství u Marka Štryncla a byl jsem nadšen tím, že existuje vysokoškolské studium, kde mohu uplatnit všechny dovednosti, kterým jsem se s různou intenzitou věnoval. Díky studiu jsem získal větší vhled do chrámové hudby - od gregoriánského chorálu přes hudbu barokní až do 19. a 20. století - a za pomoci výborných pedagogů jsem se mohl zdokonalit ve zpěvu, varhanní improvizaci a spoustě dalších teoretických i praktických dovednostech.

Na kroměřížském kůru jste tedy doma od dětství a budete zde připravovat

i absolventský koncert, Jaké skladby jste nakonec zvolil?

V sestavování programu jsem z velké části vycházel z hudební tradice chrámu sv. Mořice v Kroměříži. Při studiu pramenů ke své bakalářské práci, která se této tradice bezprostředně týká, jsem nemohl nenarazit na slavnou epochu Dvořákových cest do Kroměříže. Antonín Dvořák zde postupně uváděl a dirigoval své vrcholné skladby - Stabat Mater, oratorium Svatá Ludmila nebo Requiem. Z tohoto důvodu jsem se rozhodl využít krásných mořických varhan Em. Š. Petra a jako základní kámen svého programu provést jeho Mši D-dur op. 86. Toto dílo sice v Kroměříži Antonín Dvořák nevedl, ale jednoznačně patří mezi nejkrásnější liturgické skladby 19. století.

A jaké jsou Vaše plány do budoucna?

Musím se přiznat k tomu, že řídit sbor v bazilice sv. Petra v Římě při Národní pouti v říjnu 2010 pro mě bylo zážitkem patrně na celý život a z těchto krásných pocitů stále čerpám. Od nového akademického roku budu studentem dirigování pražské AMU.

Tomáš Slavický

EVROPSKÝ FESTIVAL DUCHOVNÍ HUDBY „ŠUMAVA-BAYERISCHERWALD“

Jubilejní XV. ročník Evropského festivalu duchovní hudby „Šumava-BayerischerWald“, nesoutěžní setkání pěveckých sborů, instrumentálních souborů a přátel sborového zpěvu, proběhne v tomto roce ve dnech 13. 5. – 5. 6. V posledních letech se každoročně zvyšuje počet lokalit a posluchačů, které myšlenka tohoto projektu oslovuje. Je tomu tak i letos. A tak se objevují na festivalové mapě na bavorské straně vedle už známých lokalit jako Zwiesel, Regen, Böbrach a Bodenmais také Arnbruck, Plattling, Traitsching-Wilting a Kollnburg. Celkem se v rámci 41 koncertních a liturgických vystoupení představí 27 pěveckých sborů a instrumentálních těles. Letos tato setkávání proběhnou ve 26 lokalitách na obou stranách hranice, ale i v Praze, Plzni a Boru u Tachova. Mottem celého projektu zůstává snaha o vzájemná setkávání lidí na obou stranách naší státní hranice při provozování hudby, která rozezvučí staré i novější kostely a vdechne těmto prostorám opět atmosféru, která jim po dlouhá léta náležela. Festival vrcholí společným setkáním jednotlivých sborů ve dnech 3. – 5. června 2011.

Závěrečný slavnostní koncert v kostele Neposkvrněného Početí Panny Marie a sv. Ignáce v Klatovech v sobotu 4. června 2011 bude uspořádán k oslavě půlkulatého festivalového výročí. Spojené česko-německé festivalové těleso zde provede díla českých i německých skladatelů konce 18. a 19. století. Kromě světoznámého **Te Deum Antonína Dvořáka** (1841-1904), op. 103 zde zazní sborové skladby jeho německého současníka **Antona Brucknera** a jiných autorů. Koncert přinese také dvě obnovené premiéry. Jež jsou svázány s místem konání festivalu. Bude zde provedeno **dvousborové Te Deum** německého skladatele **Justi-**

na Heinricha Knechta (1752-1817) z roku 1801, jež autor věnoval rakouskému císaři Františku II. Tato skladba byla počátkem 19. století provozována také v Klatovech. Provedením **Žalmu 47 Josefa Kličky** (1855-1937) pro smíšený sbor a symfonický orchestr z roku 1892 uctí festival také tohoto významného klatovského rodáka.

MÍSTA A DNY JEDNOTLIVÝCH KONCERTŮ

Pátek 13. 5.: Zwiesel (D)
Sobota 15. 5.: Kollnburg (D)
Neděle 15. 5.: Traitsching – Wilting (D), Klatovy
Pátek 20. 5.: Žinkovy, Plattling (D)
Sobota 21. 5.: Dolany, Regen (D)
Neděle 22. 5.: Klatovy, Letiny
Sobota 28. 5.: Blovice
Neděle 29. 5.: Klatovy, Arnbruck (D)
Pátek 3. 6.: Vřeskovice, Bezděkov, Chudenice, Nezdice, Bodenmais (D)
Sobota 4. 6.: Chlistov, Chudenice, Janovice nad Úhlavou, Böbrach (D), Dešenice, Hamry, Klatovy
Neděle 5. 6.: Blovice, Klatovy, Praha, Zwiesel (D), Bodenmais (D), Plzeň, Běšiny, Žinovy, Těchonice, Bor u Tachova

O programech koncertů, vystupujících sborech a dalších informacích se můžete dozvědět na webových stránkách festivalu <http://www.fdh.sumavanet.cz/fdh/>

Helena Aschenbrennerová

Pašijové hry na Zbraslavi

Křesťané všech vyznání slaví Velikonoce od nepaměti, aby si připomínali evangelijní příběh Ježíše Krista s jeho ukřižováním a zmrtvýchvstáním, a opět, jako každý rok, do něj vstoupili. Tajemství zmrtvýchvstání je základním vyznáním víry v Ježíšovo božství. Už od středověku se Ježíšův palestinský příběh z Matoušova, Markova, Lukášova a Janova evangelia nejen předčítal, ale pokusně i předváděl a demonstroval - jinými slovy hrál. Že se tyto pokusy konaly většinou ve farních a mnišských kongregacích, je nábílední.

Jestliže víme, že zbraslavský konvent cisterciáckých bratří byl založen jako jeden z prvních a největších klášterů v Čechách, dá se směle předpokládat, že i zde se činily pokusy o předvedení (dnes by se řeklo o zdramatizování) Ježíšova příběhu názornou demonstrací, která zajistě zapůsobila mnohem intenzivněji na diváky než na posluchače.

Zmínujeme-li se tedy o Zbraslavi na přelomu 13. a 14. století, nemůžeme pominout českého krále Václava II., jako zakladatele zbraslavského kláštera a Elišku Přemyslovnu, jako matku císaře Karla IV. v průsečíku věků kotvených hroby těchto panovníků právě na půdě zbraslavského konventu, nyní kostela sv. Jakuba staršího. Toto místo je posvěcené a věky promodlené generacemi věřících a zbožných Zbraslavanů. Tady se mnohé začínalo a končilo.

Volba tohoto místa (kudy - dá-li se tak říci - šly dějiny, týkající se raného rozkvětu českého státu) pro inscenování Příběhu všech příběhů vyplývá z logiky věci, a díky pochopení současných majitelů zbraslavského konventu, zámku a přilehlého parku, paní Evě Currie a paní Bartoňové z Dobenína, může mít i svoje praktické vyjádření. Navíc tento rok primas pražský arcibiskup Dominik Duka vyhlásil za rok svatě Anežky České, a my nevidíme lepší možnost přispět svojí hřívnou, než na místě navýsost k tomu povolnému, oslavit Kristovo vzkříšení.

Vybrali jsme, pravda, lidovou verzi Pašiji, verzi, která se k lidu obrací a s lidem počítá. Její jistou naivitu, průzračnost a symboliku považujeme v dnešní sekulární a pragmaticky zaměřené společnosti za možnost nesppekulativně říci amen.

A pokud jde o nás, kteří se na inscenování Pašiji v dobových kostýmech a v ozvučeném pleneru zámeckého

předkostelí chystáme podílet, ztotožňujeme se se slovy našeho opovědníka: neděláme to pro naši chválu, ale pro čest Boha a jeho věčnou slávu.

PAŠIJE aneb Zrcadlo umučení a vzkříšení Pána našeho Ježíš Krista

17.4. v 15 hod. (pašije velkopáteční)

24.4. v 15 hod. (pašije vzkříšení)

ZBRASLAV

zámecký park - předkostelí

Hrají Zbraslavští farníci, členové ochotnického spolku divadla Jana Kašky a několik věřících profesionálů, nebo těch, kteří jsou si vědomi, co je charita.

(Zdroj: www.zbraslav.info)

Hudba jako v kostele

Nedávno jsem na Radio France Internationale poslouchal rozhovor s jakýmsi francouzským umělcem, jenž mluvil o inscenaci Händelovy opery Rinaldo v pražském Stavovském divadle. Velebil v této souvislosti dirigentské umění Václava Lukse a řekl, že pod jeho taktovkou hudba žije, že *není bez života jako v kostele*.

Ta slova mi několik dní nešla z hlavy. Řekl je Francouz a hudebně vzdělaný člověk. Řekl je o posvátném místě, jehož pravidelní návštěvníci chtějí svět přesvědčit, že pro něj mají radostnou zprávu o životě a smrti. Pokud je tato zpráva v hudební formě vnímána vnímavým člověkem jako neživá - mrtvá, nejenže asi není radostná, ale je to důvod k zamyšlení.

Na jednu stranu vím, co má Francouz jako srovnávací materiál v hlavě: pár let jsem ve Francii pobyl. Mají tam skvostné varhaníky, ale kostelní písně jsou většinou mollově umělé, o našem barokně-romantickém písňovém repertoáru si ve Francii mohou nechat zdát. Také tomu odpovídá (ne)zpěvnost tamějších bohoslužeb.

Napadá mě taky, že to srovnání není spravedlivé: jde o srovnání vrcholné (placené) profesionální produkce s - v nejlepší podobě - poloprofesionálními vystoupeními.

Na stranu druhou již začátkem r. 1903 papež sv. Pius X. ve svém Motu proprio Tra le sollecitudini formuloval obecné požadavky na sakrální hudbu: musí být posvátná, pravé umění a všeobecná. Klíč k životosti hudby asi bude součástí pojmu „pravé umění“.

Na těchto stránkách jsem četl spoustu učených textů na toto téma, ale moc jsem jim nerozuměl. Při jejich četbě mi na mysli tanula slova ekonoma Tomáše Sedláčka: „Věda se dnes ráda schovává za slonovinové zdi, stavěné tu z matematiky, tu z latiny či řečtiny, z dějin, axiomů a jiných zasvěcovacích rituálů, aby si

vědci mohli užívat svého nezaslouženého klidu od kritiků ze strany jiných oborů nebo veřejnosti. Věda ale musí být otevřená, v opačném případě ... se z ní stává elitní náboženství pro zasvěcené, které navenek, směrem k veřejnosti, vyznačuje své totalitní rysy.“ (Ekonomie dobra a zla, nakl. 65. pole, Praha 2009, str. 18). Nebrojím proti vědě, brojím proti slonovinovému zdem oddělujícím liturgickou doktrínu od oslovující hudby. Použiji paralelu: mohu mít doktorát v oboru výkladu vtípů; neumím-li ale vtipy říkat, nic mi to neprospěje při rozesmívání posluchačů.

Tuším, co měl onen Francouz na mysli: pravé umění oslovuje, dokáže vyjádřit věci běžně nedefinovatelné; činí člověka lepším skrze opravdový prožitek, ne pouhý zážitek, po němž nazítří bolí hlava kocovinou; hýbe srdcem, pokud už nezdvihá ze židle, vhná slzy do očí, poskytuje opravdovou radost, prostě nenechává člověka chladným.

To platí i pro liturgickou hudbu. Správný text a správné noty ve správnou chvíli nestačí. Při bohoslužbě zpíváme lidem, neschováváme se za to, že zpíváme Pánu Bohu, abychom ospravedlnili případnou neživost naší hudby. Všichni víme, že hudba začíná tam, kde končí noty. Všichni se snažíme, aby naše hudba posluchače oslovila. Chceme, aby posluchač za námi přišel a řekl nám např.: nechtěl jsem jít ke svatému přijímání, ale donutili jste mě. Takový kompliment je možný jak po Duruflého *Ubi caritas*, tak po kvalitní kytarové písni.

Doufám, že kdyby ten Francouz žil u nás, svůj výrok o neživosti kostelní hudby by korigoval. Přesto jako trvalé memento pro každého z nás to není špatné.

Pavel Svoboda

Varhany znějící 2011

Mezinárodní varhanní festival

Slaný Budenice Vraný

Město Slaný připravilo na přelom dubna a května již 3. ročník mezinárodního varhanního festivalu Varhany znějící, který letos představí památné varhany ve Slaném, Budenicích a Vraném.

Třetí ročník mezinárodního varhanního festivalu opět rozezná památné varhany ve Slaném a několik zajímavých nástrojů v okolí Slaného. Pro každý nástroj si renomovaní interpreti připravili specifický program, který nejlépe představí zvukové a technické možnosti jednotlivých varhan. Kromě již tradičních koncertů na vzácné nástroje v kapli Zasnoubení P. Marie bývalé piaristické koleje a v chrámu sv. Gotharda přibude ještě jeden slánský koncert. V klášterním kostele Nejsvětější Trojice ve Slaném se pokusíme znovuobjevit kouzlo varhanního zvuku vycházejícího z původního františkánského chóru umístěného za vrcholem hlavního oltáře. Tam také bude pro tento koncert umístěn varhanní pozitiv, jehož přítomnost je

INVESTICE DO VAŠÍ BUDOUCNOSTI
SPOLUFINANCOVÁNO EVROPSKOU
UNIÍ Z EVROPSKÉHO FUNDU PRO
REGIONÁLNÍ ROZVOJ

v těchto místech zmiňována již v roce 1674. V roce 1776 pak na místě pozitivu postavil a do hlavního oltáře netradičně zakomponoval dvoumanuálové varhany A. Reiss. Torzo těchto unikátních varhan můžeme spatřit jednak v perspektivu hlavního oltáře a jednak v chóru za oltářem. Koncertem, který jistě přinese zajímavý zvukový zážitek, bychom také rádi iniciovali úsilí o rekonstrukci tohoto jedinečného nástroje.

Z nástrojů, které ukrývají kostely a kaple okolních obcí a měst, uslyšíte romantické varhany firmy Rejna a Černý z roku 1895 v kostele Narození sv. Jana Křtitele ve Vraném a varhanní pozitiv z počátku 18. století, který se nachází v zámecké kapli sv. Václava zámku v Budenicích.

Festivalu bude opět předcházet

Putování za historickými varhanami. Společně s varhaníkem Pavlem Černým se během jednodenního výletu můžete vydat na pět míst v okolí Slaného – Pchery, Řisuty, Telce, Vraný a Dolín – kde se seznámíte s dalšími historickými varhanními nástroji.

PUTOVÁNÍ ZA HISTORICKÝMI VARHANAMI

Sobota 30. dubna od 9 do 17 hodin Pchery–Řisuty–Telce–Vraný–Dolín.

Vzhledem k tomu, že termín na přihlášení do autobusu již uplynul, je možné se k výpravě připojit individuální dopravou. Informace na e-mailu hornak@meuslany.cz nebo volejte na 312 511 271. Přibližný časový rozpis: Pchery • 9.30, Řisuty • 11.00, Telce • 12.30, Vraný • 14.30, Dolín • 16.00

KONCERTY

2. května 2011, Slaný, Kaple Zasnoubení Panny Marie v 19.30 Monika Melcová (SK/F)

4. května 2011, Slaný, Klášterní kostel Nejsvětější Trojice v 19.30 Pavel Černý (CZ) – varhanní pozitiv

7. května 2011, Budenice, Zámecká kaple sv. Václava v 18.00, Klaus Eichhorn (D) – varhanní pozitiv a Irina Kisselova (D) – barokní housle

9. května 2011, Vraný, Kostel Narození sv. Jana Křtitele v 19.30 Adam Viktora (CZ) a Gabriela Eibenová (CZ) – soprán

11. května 2011, Slaný, Chrám sv. Gotharda ve 20.00 Leo van Doeselaar (NL)

Na koncerty v Budenicích a ve Vraném je zajištěna zdarma autobusová doprava! Odjezd vždy hodinu před konáním koncertu ze zastávky „U Váhy“ v Šultysově ulici ve Slaném. Vstup na všechny akce a koncerty festivalu je volný!

Podrobnosti o festivalu, interprettech a nástrojích najdete na WWW. VARHANY.SLANSKO.CZ

Ivo Horňák

Varhany v kostele Narození sv. Jana Křtitele ve Vraném (nominativ Vraný, nikoli Vrané, natož pak nad Vltavou - pozn. redakce)